

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Första Kammaren. N:o 52.

Onsdagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 6 i denna månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 17, i anledning af väckt motion om ändring af 4 § tryckfrihetsförordningen,

n:o 18, i anledning af väckt motion om ändring af 5 § 2 och 3 mom. tryckfrihetsförordningen, samt

n:o 19, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision af tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtande n:o 137, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löneroglering för rikets universitet och karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande n:o 29, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående en särskild stämpelagift vid köp och byte af fondpapper; äfvensom

andra särskilda utskottets utlåtande, n:o 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande af tuberkulossjukvårdsanstalter m. m., dels och sex med föranledande af propositionen väckta motioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande under gårdagen bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden n:is 138—145, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 15, bankoutskottets utlåtande n:o 4 äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 19.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 9 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

Första Kammarens Prot. 1908. N:o 52.

n:o 113, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af besparingar å vissa extra ordinarie anslag till anskaffning af krigsfartygsmateriel,

n:o 114, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af allmänna besparingar å riksstatens femte hufvudtitel till ändrings- och reparationsarbeten å sjömätningarfartyget Tärnan m. m.,

n:o 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ett anslag å extra stat till förstärkning af arbetskrafterna inom statskontoret, och

n:o 116, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Blekinge län m. m., biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Ifrågasatt anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 9 och 12 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 117, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid elfte internationella antialkoholkongressen.

Med föranledande af Kungl. Maj:ts den 24 april 1908 därom gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för offentliggörande af förhandlingarna vid elfte internationella antialkoholkongressen under sjätte hufvudtiteln på extra stat för år 1909 bevilja ett anslag af 6,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af underhändervarande medel förskottsvis utanordna beloppet redan under år 1908.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. T. Odelberg, I Wijk* och *P. Sörensson*, friherre *J. T. Gripenstedt*, grefve *P. O. L. Kling-spor*, friherre *C. H. Falkenberg* samt herrar *P. O. Liedberg, C. Persson, G. Odqvist, H. Andersson* och *P. O. Lundell*, hvilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Kungl. Maj:ts ofvannämnda proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Friherre Falkenberg: Herr grefve och talman! Då jag icke kunnat komma till samma resultat som statsutskottet i denna fråga, har jag tagit mig friheten reservera mig, men jag vill då genast tillkännagifva, att det är icke nykterheten det här är fråga om, utan det är fråga om principen, huruvida det kan anses lämpligt, att, då en enskild korporation för ett särskildt ändamål får sig anvisadt ett statsanslag och sedan behandlar detta anslag på sådant sätt, att medlen icke räcka till just för det ändamål, för hvilket de varit afsedda, denna korporation sedan på nytt kommer in till Riksdagen och ber om nya medel.

1906 års Riksdag beviljade ett anslag af 15,000 kronor såsom bidrag till en antialkoholkongress i Stockholm, som skulle hållas år 1907, men med skyldighet, att kommitterade skulle redovisa för medlens användning inför kammarrätten. Af den redovisning, som man har sett från kammarrätten, framgår, att medlen hafva användts till mycket stor del — eller i rundt tal 10,200 kronor — till ersättning såväl för deltagarnes resor som för hållna föredrag, men däremot icke till det ändamål, som Riksdagen hade afsett, att penningarna skulle användas till. På sidan 6 stå de två hufvudpunkter, som penningarna skulle användas till, och det var dels för kongressens organisation och dels för att utgifva i tryck kongressens vidlyftiga förhandlingar.

Nu begäras emellertid 6,500 kronor på nytt just för att offentliggöra dessa förhandlingar. Hade man år 1906 haft en aning om att penningarna skulle komma att användas på det sätt, som skett, och likaså att intresset för hela saken visat sig så pass litet, att man måste betala icke blott resekostnader, utan äfven kostnader för föredrags hållande, så antager jag, att några medel icke blifvit beviljade af Riksdagen och — med all säkerhet — icke af statsutskottet tillstyrkta. Enligt min åsikt kan detta innebära ett ganska farligt prejudikat, och därför tror jag, att det vore skäl, att kammaren tänkte sig för, innan den går in på hvad utskottet här ansett sig böra förorda.

Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr statsrådet grefve Hamilton: Herr grefve och talman, mina herrar! Den tvekan, som kommit till uttryck i utskottets betänkande, har i icke mindre mån förefunnits hos Kungl. Maj:t, men jag vågar ändå uttala den förhoppning, att, liksom Kungl. Maj:t ansett sig oakadt de obestriddigen berättigade anmärkningar, som kunna göras mot användningen af dessa medel, kammaren likväl ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Här är ju förhållandet det, att det var fråga om en kongress, hvilken var omfattad af mycket stort intresse. Den siste ärade talaren sade, att intresset varit så litet, att man måste betala folk för att komma dit. Nej, så får man icke säga. Det är väl icke underligt, om man till kongressen önskar att få utländska vetenskapsmän, som, då de just icke äro millionärer, gärna se, att de få sina resekostnader ersatta.

De personer, som anordnat denna kongress, hafva naturligtvis mycket gladt sig att få till stånd denna kongress, vid hvilken de fäst stora förhoppningar och som de med stora ansträngningar sökt få så instruktiv och tilltalande som möjligt. I glädjen häröfver hafva de emellertid låtit förleda sig till stor tanklöshet. De hafva ansträngt sig att göra allt så bra och tilltalande som möjligt, men de hafva icke gjort några kostnadsberäkningar. Därför hafva de sedan funnit, att sedan de bestridt kostnaderna för festligheterna,

ifrågasatt anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress.
(Forts.)

Ifrågasatt anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress.
(Forts.)

hafva de icke haft några penningar kvar till tryckningskostnaderna. Det är i högsta grad tanklöst handadt — det är icke tu tal om — och under andra förhållanden skulle man säga, att till straff här för vore det icke för mycket, om de själfva finge skjuta ihop penningarna. Men denna kongress var en kongress, till hvilken Sveriges regering utfärdat inbjudan och till hvilken flere utländska regeringar sändt deltagare. Den fick mycket stor tillslutning såväl från Sverige som från utlandet. Nog skulle det taga sig bra besynnerligt ut, om, i olikhet mot hvad vid föregående kongresser ägt rum, nämligen att förhandlingarna i tryck utdelats till deltagarna såväl inom landet som i utlandet, man här skulle nödgas bekänna, att det kunna vi icke göra, ty de delegerade hafva gjort af med penningarna. Det synes knappt, såsom jag tillåtit mig anföra till statsrådsprotokollet, vara Sveriges ära värdigt. Och man måste komma ihåg, att dessa män, som den siste ärade talar tycktes anse borde själfva betala kostnaderna, just icke hafva så godt om penningar, utan antagligen i så fall måste låta bli att trycka förhandlingarna.

Jag vågar hemställa till kammaren, om icke den tillrättvisning och den anmaning dessa herrar fått genom statsutskottets ganska ampra kritik af deras förfarande icke kan vara tillräcklig, och därför tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sörensson: Herr grefve och talman, mina herrar! Äfven jag hör till reservanternas och ber att med några ord få tillkännagifva min ställning i frågan. Det är icke alls af någon motvilja för nykterheten och det arbete, som denna anti-alkoholkongress har nedlagt för att främja nykterheten, som jag reserverat mig. Jag har röstat för många anslag till nykterhetens befrämjande och ämnar, om jag kommer att delta i Riksdagens arbeten, fortfarande så göra, men jag har vändt mig mot det sätt, på hvilket kommitterade gått till väga vid användandet af det af Riksdagen beviljade anslaget och för de vådliga konsekvenser, som jag anser följa af detta sätt att gå till väga.

Såsom af en föregående talare blifvit nämndt, har Kungl. Maj:t begärt och Riksdagen beviljat ett anslag af 15,000 kronor, som skulle användas dels till tryckning af förhandlingarna och dels till organisationskostnader för ifrågasatt kongress. Men af dessa 15,000 kronor är använd allra största delen till bekostande af resor för dem, som här hållit föredrag, och till nöjen. Jag har enskildt hört, att man hade mycket roligt på denna kongress, och det unnar jag dem gärna, men att staten skall betala det, är icke lämpligt. Nog hade väl dessa kommitterade bort tänka: vi skola först sätta af så mycket, som behöfs för tryckning af dessa förhandlingar. Men i stället har man använt allt på kongresskostnader och kommer sedan till Riksdagen och begär nytt anslag till tryckningskostnader. Hvart skall det bära? Riksdagen anslår

hvarje år summor till olika ändamål, t. ex. i år för olympiska spelen, för idrottsutställningar m. m. Om det blir en princip, att man på det sättet får använda anslag hur man vill och sedan komma in till Riksdagen på nytt och begära och erhålla nytt anslag, om det beviljade icke räcker till, skulle det icke förvåna mig, om andra föreningar komma att göra på samma sätt. Jag ser i en dagens tidning, att man utfärdat ett upprop för att insamla medel till de Olympiska spelen i London. Det är ett sätt, en utväg för att bestrida de kostnader, som kunna behövas utöfver statsanslaget, men att komma in till Riksdagen och begära nytt anslag, finner jag vara mycket olämpligt, och just med hänsyn till konsekvenserna, ber jag, herr grefve och talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Ifrågasatt anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress.
(Forts.)

Herr Törneblad: Herr grefve och talman, mina herrar! Statsrådet och chefen för civildepartementet nämnde, att regeringen hade känt sig tveksam, och det förvånar mig icke alls. Statsutskottet har jämväl uttalat sin tveksamhet, men icke stannat därvid, utan i motiveringen sökt framhålla denna åsikt, icke för att klandra tillställarna af kongressen, utan för att bryta udden af det prejudikat, som kan ligga i Riksdagens ytterligare bidrag till ändamålet. Ty, såsom en föregående talare sade, det kan betraktas som ett dåligt prejudikat och kan användas emot Riksdagen, men efter den motivering, som statsutskottet här gifvit, hoppas jag, att det prejudikatet icke kommer att hafva så synnerligen mycket att betyda, och det är just med afseende på den omständigheten, som motiveringen blifvit något tillspetsad, i det hela dock riktigt.

Hvad beträffar det, som står i kammarrättsrevisionens uttalande, om användande af en del medel till nöjen eller fester, så får jag säga, att jag för min del fäster icke synnerligt stort afseende härvid, emedan dessa nöjen eller fester hafva varit af allra oskyldigaste och anspråkslösaste beskaffenhet och egentligen anlagda på att skaffa utlänningarna föreställning om vår stad, dess natur och dylikt och således icke gått ut på egentligen deltagarnes materiella förplägnad, utan haft ett mera ideellt mål. Jag kan således icke klandra detta. Svårare ställer sig frågan om de 7—8,000 kronor, som varit använda till bekostande af resor, föredrag och dylikt. Det förhåller sig nog så, att det är icke utlänningar, som endast fått del af detta, utan granskar man närmare räkenskaperna, skall man allt kunna göra åtskilliga anmärkningar, men det är icke värdt att nämna några namn. Det är alltid obehagligt och skulle icke vara behagligt för vissa namn, som stå där.

Men jag tror, att om man ser saken i stort, såsom internationell sak, så skall kammaren gifva utskottet rätt i dess tillstyrkan af anslaget. Kongressen har, såsom statsrådet och chefen för civildepartementet riktigt erinrade, varit af officiell betydelse efter inbjudning af Sveriges regering. Den har framkallat ett lifligt del-

Ifrågasatt anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress.
(Forts.)

tagande från utlandet, som äfven hitsändt officiella representanter. Ett led i kongressen är otvifvelaktigt utgifvandet af förhandlingarna, och det hade kanske nog varit önskligt, om man hade något mera tänkt på, att detta spelade en synnerligt viktig roll, så att icke penningarna användts till annat. Jag antager dock, att allt detta har skett från de styrandes synpunkt i bästa mening, och att det därvidlag icke varit annat än goda afsikter, som ledt dem. Att de goda afsikterna något inkräktat på penninganslaget, det är ju en annan sak, och begränsningskonsten är alltid svår i våra dagar och är framför allt svår vid kongresser, där den ena kongressen vill öfverflygla den andra. Jag vill erinra därom, att när anslaget år 1906 begärdes hos regeringen och sedermera af regeringen, skedde jämförelse hufvudsakligen med den då senast hålla kongressen i Bremen, som kostade något öfver 20,000 kronor. Då ansågs, att 15,000 kronor i statsanslag jämte medlemsavgifter skulle ungefär räcka till, emedan man beräknade, att kostnaderna icke skulle ställa sig synnerligen högre än för kongressen i Bremen, och hade uppmärksamheten varit mer fästad på hvad som var skrifvet år 1906, så torde nog en inskränkning hafva kunnat ske, men det har nu icke varit förhållandet. Däraf har vårlats, att en hälft af kongressen, kan jag säga — jag skall bevisa det strax — ännu icke är kommen till behörig verkställighet, nämligen tryckningen af förhandlingarna. I framställningen till regeringen år 1906 heter det om kongressen i Bremen, att dess kostnader, något öfver 20,000 kronor, fördelade sig »dels» och »dels», och till yttermera visso är »dels» kursiveradt, så att det är alldeles uppenbart, att dessa två »dels» omfatta de två hufvudändamål, för hvilka anslag och kostnader utgått. Kostnaderna fördelade sig »dels» på kongressens organisation», och så står det inom parentes till förklarande af detta: »trycksaker, såsom program, cirkulär m. m., upplysnings- och inkvarteringsbyrå, hyror och administration af den utställning af åskådningsmateriel, statistisk-grafiska framställningar etc., som vid kongresserna bildat en värdefull länk i deras upplysningsarbete, hyror för samlingslokalerna m. m.» — allt detta närmare definition af organisationskostnaderna. Sedan kommer »dels» n:o 2: »dels» på utgifvandet i tryck af kongressens vidlyftiga förhandlingar». Det är nu detta utgifvande, för hvars åstadkommande man påkallar Riksdagens medverkan. Skulle Riksdagen nu säga nej till detta — och det kan ju möjligen finnas anledning därtill, ehuru väl enligt min uppfattning det icke finns *tillräcklig* anledning — så komme detta, såvidt jag kan förstå, att väcka en något obehaglig uppmärksamhet, eftersom kongressen varit så känd i vida världen och i själfva verket, i den mån jag kan bedöma saken, förslupit på ett godt och ändamålsenligt sätt, liksom den äfven bidragit att höja föreställningen om Sverige och hvad det förmår i kulturarbete och för resten om dess natur m. m. sådant. Det är visserligen sant, att man, af

fruktan för ett obehagligt uppseende, icke skall göra något, som strider mot ens uppfattning af det rätta, men jag tror verkligen icke, att det nu föreslagna behöfver strida emot uppfattningen af det rätta, ty hade man i själfva verket år 1906 påyrkat ett större anslag, nämligen t. ex. 20,000 kronor, så är jag alldeles öfvertygad om att Riksdagen hade beviljat det. Detta har jag så mycket mer anledning att tro, som statsutskottets motivering till de begärda 15,000 kronorna var helt kort, utan någon särskild utläggning af hvad Kungl. Maj:t framställt; den hänförde sig helt enkelt till den kungl. propositionen. Herrarne kunna vara fullkomligt säkra på att om det begärts 20,000 kronor, så hade man fått det. Det är visserligen en helt annan sak, och jag vill därmed icke alls taga bort den skuld, som kan hvila på vederbörande, men då jag tror, att den här lämnade motiveringen är tillräcklig emot prejudikat och då för klämman talar kongressens internationella karaktär, så anhåller jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ifrågasatt anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress.
(Forts.)

Friherre Gripenstedt: I likhet med de reservanter, som förut haft ordet, kan jag försäkra, att det icke är någon motvilja mot själfva nykterhetsarbetet, som föranledt mig att biträda reservationen. Men trots hvad den föregående ärade talaren sade, anser jag, att ett bifall till utskottets förslag verkligen kan blifva ett mycket farligt prejudikat. Utskottets motivering går helt tydligt ut på afslag, och jag får säga, att det anförande, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss höll, äfven gick i den riktningen liksom den föregående talarens anförande, ehuru man med utskottet kom till ett annat resultat på grund af »men ändå». Man vill hjälpa kommitterade för nykterhetskongressen, och det är ju godt och väl, men prejudikatet kan verkligen blifva ganska farligt.

Herr Törnebladh yttrade bland annat, att hade man år 1906 begärt 20,000 kronor för ifrågavarande ändamål, så hade man sannerligen fått det. Det tror också jag, men hvarför gjorde man det icke? Då begärde man 15,000 kronor såsom *bidrag* till denna kongress; det öfriga skulle man bekosta själf. Ja, det angafs till och med tydligt, hvartill detta statsbidrag skulle användas. Nu hafva däremot dessa pengar icke användts därtill, utan de hafva åtgått till helt andra saker, till resekostnader m. m. för utländska deltagare, ja, äfven till inländska talare, och jag tror för öfrigt äfven, att där förekommit *arfvoden* till inländska talare. Eljest skulle man verkligen ha trott, att dessa apostlar gjorde sin sak af intresse för nykterheten och icke mot betalning.

Att af allmänna medel bjuda utlänningar på fria resor, kan detta vara rim och reson? Jag undrar, om svenskar, när de invideras till utländska kongresser, verkligen erhålla fria resor dit ut på inbjudarnes bekostnad. Jag tviflar för öfrigt på att detta förkommit vid några andra kongresser ens här i Sverige — ännu så

Ifrågasatt ansläge till offentliga förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress. Jag vet åtminstone icke därom. Men om detta utskotts-
 slag till offentliggörande af förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress. betänkande bifalles, är det mycket sannolikt, att man kommer att
 fortsätta på samma väg.

Det har sagts, att motiveringen är så skarp, att man icke behöfver befara ett återuppreparande af hvad som skett. Det återstår att se och ett liknande tillfälle kan måhända snart inträffa. För någon tid sedan beslöt Riksdagen att bevilja ett anslag på 10,000 kronor till en fredskongress, som nästa år skall hållas i Stockholm. Dit har också inbjudits en hel del personer. Sveriges fredsförenings samarbetskommitté har till stöd för sin framställning, som den gjort till regeringen och som regeringen hörsammat, uttalat en hel massa, som statsutskottet icke kunde instämma uti och icke intagit i sitt betänkande, då utskottet i alla fall tillstyrkte den kungl. propositionen. Bland annat står i Sveriges fredsförenings samarbetskommittés motivering:

»I fråga om arbetet för *fredspropagandan* vore att märka inrättandet af fredsbyrån i Bern (kongressen i Rom 1891), som jämte kongresserna själfva mäktigt bidragit till fredsrörelsens stegrade framgång. För öfrigt hade man behandlat frågor rörande fredsagitation vid val (Bern 1892), riktat uppmaningar till verksamhet för freden till pressen, religionssamfunden, lärarkårerna och de studerande samt ifrigt förordat brevväxling mellan skolungdom af olika nationaliteter, undervisning i skiljedomsrätt vid skolor och universitet samt revision af de historiska läroböckerna i fredsvänligt syfte.»

Skola vi bjuda hit utlänningar för att revidera våra historiska läroböcker i fredsvänligt syfte och betala dem därför? Jag hoppas visserligen, att man icke *skall* göra det, men jag förutsätter, att man *kan* komma att göra det, om Riksdagen bifaller förslaget att ersätta de kostnader, som antialkoholkongressen dragit, utöfver hvad den förut beräknat.

Dessutom framgår af utskottets betänkande, att andra möjligheter för bristens afhjälpande kunna tänkas — om det också står i propositionen — att »då stora utsikter icke torde förefinnas att på enskild väg åstadkomma de erforderliga medlen, 6,500 kronor, synes icke någon annan utväg återstå än att staten träder emellan.» Jag undrar i alla fall, om dessa utsikter äro så små som säges. Jag föreställer mig, att om vi afslå utskottets hemställan, så nog skaffas det pengar. Jag tror verkligen icke, att Sveriges värdighet lider på ett afslag i detta fall, och jag anser, att man här har att göra med en ganska viktig principfråga.

Herr talman, jag anhåller att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Herr talman! Att kommitterade för denna antialkoholkongress burit sig ganska oförsiktig å, därom är icke tu tal, och utskottet synes mig också i mo-

tiveringen för sitt utlåtande hafva ganska starkt understrukt detta förhållande. Nu sägs det, att det skulle bli ett så farligt prejudikat, ifall Riksdagen skulle bifalla utskottets hemställan och bevilja dessa 6,500 kronor. Jag tror icke, att påståendet, att det skulle blifva ett farligt prejudikat, har så stort fog för sig, när statsutskottet i alla fall skrifvit, såsom det har gjort.

Det har visserligen redan förut sagts, men jag ber i alla fall att få fästa kammarens uppmärksamhet på hvad det är, som dessa 6,500 kronor skulle användas till. Det är ju för att trycka kongressens förhandlingar i en större upplaga, hvilken skulle affattas på franska, engelska och tyska och kosta 5.600 kronor. Bokbinderkostnader och expenser för samma upplaga gå till sammanlagt 1,000 kronor.

Nu säger herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att ifall Riksdagen icke beviljar dessa medel, så blir denna upplaga icke tryckt och alla de utländska deltagarne i kongressen få icke, mot hvad eljest alltid är fallet vid kongresser, förhandlingarna sig tilldelade. Under sådana förhållanden kan jag för min del icke vara med om att afstyrka bifall till det begärda anslaget, i synnerhet när förhållandet är det, att det är Sveriges regering, som inbjudit till kongressen och utländska regeringar låtit sig vid denna kongress representeras. Det synes mig, att det då är vår plikt att se till, att dessa deltagare i kongressen såsom vanligt få kongressförhandlingarna sig tilldelade. Skulle man hafva något annat sätt att i motiveringen ytterligare brännmärka det förfarande, hvartill kommitterade gjort sig skyldiga, skulle jag gärna vara med om det, men jag ser ingen annan utväg än den, som statsutskottet tagit. Jag anhåller därför, herr talman, om bifall till statsutskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 117, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ifrågasatt anslag till offentliggörande af förhandlingarna vid en anti-alkoholkongress.
(Forts.)

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och befunnos vid dess slut, sedan jämväl den förseglade sedeln blifvit öppnad, rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 56.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 9 och 12 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 118, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en vetenskaplig expedition till Spetsbergen år 1908,

n:o 119, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till byggnader för ett landsarkiv i Göteborg,

n:o 120, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af anslag till export- och handelsstudiestipendier,

n:o 121, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den Alnarps kungsgård underlydande lägenheten Fiskarlyckan,

n:o 122, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa områden från kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Kvistofta n:o 5 i Malmöhus län,

n:o 123, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af tre lägenheter från förra häradshöfdingbostället Åsum n:is 3 och 22 i Kristianstads län,

n:o 124, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra länsmansbostället Norrö n:o 1 Östergård i Östergötlands län hörande lägenhet,

n:o 125, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till indragna militiebostället Smältryd med underlydande i Älfsborgs län hörande lägenheter och områden,

n:o 126, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af förra fänriksbostället 1 mantal Mälhammar n:o 1 i Södermanlands län,

n:o 127, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Torestorp n:o 1 i Jönköpings län hörande jordområde jämte rätt till vatten,

n:o 128, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

försäljning af två torp från förra kronofogdebostället Södra Vee n:o 1 i Värmlands län,

n:o 129, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af det förra häradshöfdingbostället Husby n:is 3 och 4 i Uppsala län tillhörande torpet Falsboda n:o 1,

n:o 130, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra hospitalshemmanet Bolsbyn n:is 1—3 i Uppsala län hörande soldattorp,

n:o 131, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af mark från förra militiebostället Viken n:o 2 i Jämtlands län,

n:o 132, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Lidköpings stad af den kyrkoherden i Lidköpings pastorat på lön anslagna åkerjord, och

n:o 133, i anledning af väckt motion om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparkerna inom Kopparbergs län m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 9 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 134, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående aflöningsförhöjning till riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och betjänte. *Ang. aflöningsförhöjning för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och vaktmästare.*

I en till Riksdagen den 20 mars 1908 aflåten proposition (n:o 100) hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att utöfver det belopp, som vid anvisande af anslag från arbetarförsäkringsfondens intressemedel till upprätthållande af riksförsäkringsanstaltens verksamhet beräknats till aflöningar, finge för år 1908 af samma medel användas ett belopp af 2,100 kronor för beredande af ålderstillägg till vissa tjänstemän samt en vaktmästare vid anstalten,

dels ock att från och med år 1909 det belopp å förslagsvis 74,200 kronor, som anvisats af omförmälda intressemedel att årligen användas till bestridande af aflöningar till riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och betjänte samt expenser vid densamma, finge ökas till förslagsvis 87,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen medgäfve,

a) att utöfver det belopp, som vid anvisande af anslag från arbetarförsäkringsfondens intressemedel till upprätthållande af riksförsäkringsanstaltens verksamhet beräknats till aflöningar, finge för

Ang. aflönings- år 1908 af samma medel användas ett belopp af 2,100 kronor för
förhöjning för beredande af ålderstillägg till vissa tjänsemän samt en vaktmästare
riksförsäkringsanstaltens vid anstalten; och

b) att från och med år 1909 det belopp å förslagsvis 74,200 kronor, som anvisats af omförmälda intressemedel att årligen användas till bestridande af aflönningar till riks-försäkringsanstaltens tjänstemän och betjante samt expenser vid densamma, finge ökas till förslagsvis 85,600 kronor.

(Forts.)

Reservation hade anmälts af herrar *H. R. Törnebladh* och *D. Persson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Törnebladh: Jag har låtit anteckna mig som reservant vid denna punkt. Det är ju mycket möjligt, att inga utsikter alls finnas till att erhålla kammarens bifall i fråga om reservationen, men jag har i alla fall ansett mig skyldig att här uppträda och försvara den samt därpå framställa yrkande, detta af principiella skäl. Jag kan nämligen icke godkänna de grunder, som hafva blifvit anförda för afvikelsen från Kungl. Maj:ts förslag beträffande dessa tjänstemäns aflöning, speciellt i hvad som rör deras pensionsafgifter. Jag vet nu icke riktigt, hur detta resonemang skulle uppställas i vanlig logisk slutledningsform; det lämnar jag åt herrarnes egen fantasi att fundera ut. Men nog förefaller det litet underligt, när man argumenterar så, att just emedan en person blifvit beröfvad en förmån, som tillkommer andra personer, skall han få sin aflöning minskad med precis samma belopp, som de andra betala för åtnjutandet af den förmånen.

Det är ju alldeles klart, att man på den, som har pension sig tillförsäkrad af staten, med skäl kan — och det har Riksdagen äfven gjort — lägga den bördan, att han får bidra till sin egen pensionering. Men kan man lägga samma börda på den, som icke af staten åtnjuter någon pension? Hvad innebär afdraget på 360 eller 400 kronor eller — storleken af dessa afdrag växlar ju — på andra belopp? Jo, den summan är ett bidrag till pensionen, och ifrågasvarande tjänsteman erlägger den för att få pension. Men när en tjänsteman icke får pension, skall han då i alla fall erlägga beloppet? Ja, svaras det, så måste han göra, ty annars kommer han i en gynnsammare ställning än de tjänstemän, som måste vidkänna afdrag för ett dylikt pensionsbidrag!

För det första är — det vill jag säga — den där bättre ställningen alls icke bevisad! Jag undrar, om icke den person, som har pension sig tillförsäkrad, åtnjuter en långt tryggare ställning än den, som står på extra stat och som, när hans pensionsfråga kommer före, är beroende af en tillfällighet, t. ex. af den förseglade sedeln? Den förres ställning är nog betydligt säkrare.

Såsom ett andra skäl mot denna aflöningsförhöjning har vidare

anförts, att om en sådan tjänsteman, hvarom här är fråga, skulle blifva flyttad från den extra staten, komme han säkert att klaga öfver, att han då finge vidkännas minskning i sin lön. Hvarför skulle han emellertid utsättas för en sådan minskning? Jo, därför att han genom förflyttningen på ordinarie stat erhåller en förmån, som han förut icke åtnjutit! Om han, medan han stod på extra stat och icke hade pensionsrätt, skulle hafva velat själf bidraga till sin pension genom inköp af en lifränta eller på annat sätt, finner jag det vara hårdt, att de medel, som tjänstemannen på ordinarie stat använder för att genom statsverket få sin pension, icke skola stå tjänstemannen på extra stat till buds.

Ang. aflöningsförhöjning för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och vaktmästare.

(Forts.)

Säger man nu, att denne senare kanske skall komma att vägra att gå in på den nya staten, ifall regleringen blir sådan, att han visserligen därigenom kommer i åtnjutande af pension, men får vidkännas afdrag för pensionsavgiften, så svarar jag: den, som har stått på extra stat och icke vill gå öfver på ordinarie stat, han befinner sig därmed i en ganska otreflig ställning, ty en dylik vägran kan medföra följder, hvilka träffa honom på ett ganska kännbart sätt. Jag tror därför, att risken att få kvar tjänstemännen i fråga på extra stat är mycket liten.

Pensionsavgiften skulle således komma att afdragas å lönen. Men äfven i det fallet skulle tjänstemannen få vidkännas den svårigheten, att om han för sjukdom undfår ledighet, blir den lön, han under sådana förhållanden får uppbära — tjänstgöringspenningarna måste han ju alltid afstå, när han icke tjänstgör — mindre, än den annars skulle hafva varit. Detta är dock en detaljsak, som icke spelar någon roll.

Hvad chefen för riksförsäkringsanstalten angår, har han, liksom fallet är med tjänstemännen vid anstalten, ställts på extra stat. Utskottet har ansett, att hans aflöning bör minskas med 400 kronor till 9,600 kronor. Den chef, som närmast motsvarar honom, eller chefen för försäkringsinspektionen, har emellertid en aflöning af 10,000 kronor, och Riksdagen har på senare tider låtit sig angeläget vara att särskildt i sådana verk, där man kan hafva att befara konkurrens med enskilda, sätta lönerna högre eller åtminstone någorlunda högt. Nu är det väl icke många verk, där konkurrensen med enskilda personer eller med enskilda anstalter kan befaras bli större än just inom försäkringsinspektionen och riksförsäkringsanstalten. Ty de personer, som äro anställda i dessa två verk, äga sådana förutsättningar att kunna användas i den enskilda företagsamhetens tjänst, att det nog kommer att göras anbud till dem att inträda i samma enskilda tjänst. Sådana anbud hafva blifvit gjorda, och sådana anbud hafva blifvit mottagna. Därför tror jag icke, att det är klokt att minska aflöningen i sådana verk, där konkurrensen med enskilda är större än den är i andra, centrala, ämbetsverk.

Ang. aflönings-
förhöjning för
riksförsäk-
ringsanstaltens
tjänstemän och
vakmästare.

(Forts.)

På de skäl, jag nu i korthet anført, skall jag anhålla att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Ja, det hufvudsakliga skälet, hvarför statsutskottet har påyrkat någon nedsättning i lönerna för tjänstemännen i riks försäkringsanstalten, har varit det, att Kungl. Maj:t nu begärt dessa löners uppförande på extra stat, hvarvid Kungl. Maj:t då modellerat dem efter de löner, som för de centrala ämbetsverken fastslogos vid föregående Riksdag. Man har då tänkt sig, att Kungl. Maj:t tydligtvis kommer att inom en icke alltför långt bort liggande framtid begära dessa löners uppförande på ordinarie stat. Ifall vi därför nu hade tagit den kungl. propositionen alldeles oförändrad, skulle det inträffa, att dessa tjänstemän, när de vid uppförandet på den nya staten få vidkännas afdrag på lönen för pensionsafgiften, komma i en för tillfället åtminstone sämre ställning, än den de förut innehade. Man kan vara fullkomligt öfvertygad om att ett sådant förhållande genast skulle medföra skarpa protester. Det är detta, som statsutskottet här fruktat, och därför har det satt ned dessa löner något.

Nu yttrade sig den föregående ärade talaren af principiella skäl mycket skarpt emot detta statsutskottets förslag. Jag får då säga honom, att jag är mycket ledsen, när han nu yttrat sig af principiella skäl mot statsutskottets förslag, öfver att han icke i stället begagnade tillfället i fjol, då precis samma fråga var före i Riksdagen, nämligen med afseende på den geologiska byrån, i hvilket fall statsutskottet föreslog ett likadant afdrag. Riksdagen fattade — enhälligt vill jag minnas — beslut i öfverensstämmelse med statsutskottets förslag. Det synes mig, som om den ärade talaren då borde hafva begagnat sin plats i statsutskottet och i Riksdagen för att protestera emot utskottets förslag. Ty nu är det verkligen förhållandet, att Riksdagen i fjol fastslog denna princip, när det var fråga om löner, som sattes på extra stat. Den ärade talaren yttrade sig till sist om faran af konkurrens med den enskilda verksamheten. Jag finner också, att denna fara i afseende på riks försäkringsanstalten är mycket stor. Men det synes mig, att den kritik, som han därvid öfvade mot lönerna, egentligen riktar sig mot Kungl. Maj:t, som icke har begärt högre löner för riks försäkringsanstaltens tjänstemän. Ty icke tror jag, att det är riktigt att säga, att den enskilda konkurrensen är större, då en tjänsteman har 5,400 kronor i lön, än då han har i lön 5,600 kronor. Nej, större skillnad måste det nog vara, för att den enskilda konkurrensen skall bli verksam!

Nu vill jag anföra ett skäl till för bifall till statsutskottets förslag. Det synes mig alldeles klart, att i fall dessa tjänstemän skulle stå kvar på extra stat, tills de blifva så gamla, att de uppnå pensionsåldern, är Riksdagen tvungen att ge dem pension.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet grefve Hamilton: Den siste ärade talaren angaf såsom sin mening, att det förslag, som nu föreligger, endast skulle innebära ett fullföljande af hvad Riksdagen redan förra året fastslog.

Ja, det är ju möjligt, att något sådant beslut i fjol fattades; jag har först i dag fått höra något därom. Men säkert är, att man ännu icke kan anse, att Riksdagen intagit någon bestämd position till frågan, huruledes man, sedan 1907 års pensioneringslag blifvit antagen, en lag, som ålägger tjänstemännen att själfva bidra till sin pensionering, skall förfara med afseende å lönerna för dem, som äro på extra stat. Ty vid tvenne tillfällen under detta år har Riksdagen förfarit på ett sätt, som går i alldeles motsatt riktning mot beslutet förra året. Det ena af dessa tillfällen inträffade för ungefär en halftimme sedan, då Riksdagen biföll statsutskottets utlåtande n:o 115, i hvilket det var fråga om anvisande på extra stat af ett anslag till förstärkning af arbetskrafterna inom statskontoret. I detta utlåtande har statskontoret på sidan 3 omnämmt, hvilka tjänstemän kunde antagas komma att bli behöfliga för att gå till mötes det arbete, som torde uppstå genom statskontorets öfvertagande af stämpeluppbörden. Bland annat skulle det enligt statskontorets mening erfordras en stämpelkassakontrollant med aflöning, motsvarande den, som tillkomme ordinarie tjänsteman af första graden eller 4,000 kronor. Nu kan man mot detta exempel säga, att Riksdagen har icke bestämdt fastslagit, att denne man skall ha en aflöning af 4,000 kronor. Inga invändningar ha gjorts mot statskontorets förslag, men då det här gäller en klumpsumma, har statskontoret möjlighet att rätta sig eller också att icke rätta sig efter Riksdagens uttalade önskan. Men Riksdagen har förut under samma hufvudtitel, sedan ärendet, såsom jag tror, blifvit behandladt på samma afdelning inom statsutskottet, som haft nu föreliggande fråga om hand, beviljat medel till en kontrollant öfver hospitalsmedlens förvaltning. Därtill anvisades 5,800 kronor, motsvarande, enligt hvad uttryckligen sades, aflöning till en förste revisor i statskontoret eller till en andra gradens tjänsteman, utan att det då påyrkades något afdrag för blifvande pensionsafgifter.

Således synes det mig, som om åtminstone icke ännu någon stadgad praxis i detta afseende blifvit af Riksdagen fastslagen, och då undrar jag, om icke nu föreliggande fråga bör tagas under noggrant öfvervägande.

Jag kan icke komma till annat resultat, än att hvad man här påyrkat, det kan i korthet formuleras så: dessa tjänstemän skola icke ha någon pension, men de skola erlägga pensionsafgift. Det är saken uti all dess korthet.

Grefve Fredrik Wachtmeister sade, att en olägenhet i denna fråga är den, att tjänstemännen, om de en gång med samma löner komma på ordinarie stat, därigenom råka i ögynnsammare läge, än de förut hade. Det förstär jag icke! Ögynnsammare måtte väl

Ang. aflöningsförhöjning för riksföräkringsanstaltens tjänstemän och vaktmästare.
(Forts.)

Ang. aflöningsförhöjning för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och vaktmästare.
(Forts.)

det läget vara, att man tvingas betala pensionsavgift, men icke får någon pension! Min åsikt är, att dessa tjänstemän komma genom den ordinarie staten i en betydligt bättre ställning, äfven om de då måste betala pensionsavgift, något, som ju alltid blir en följd af den nya lagens bestämmelser. Jag kan därför icke annat än uttala den förhoppningen, att Riksdagen måtte bestämma sig för den princip, som här har förfäktats af Kungl. Maj:t och försvarats af herr Törneblad.

Men, herr talman, jag kan icke underlåta att, då detta utskotts-betänkande föredrages, mot detsamma framställa äfven en annan anmärkning. Jag hoppas, att kammaren icke tager illa upp hvad jag säger, ehuru mina ord möjligen kunna anses innebära ett klander.

När år 1902 riksförsäkringsanstalten inrättades, hade Kungl. Maj:t föreslagit, att den skulle sättas på ordinarie stat. Detta Kungl. Maj:ts förslag godkände icke Riksdagen, utan beslöt, att anstalten skulle sättas på extra stat, och angaf därjämte, efter hvilken norm tjänstemännen skulle aflönas. Därvid sades det uttryckligen, att de skulle ha samma löner som motsvarande tjänstemän i andra centrala ämbetsverk. Däremot yttrades det vid detta tillfälle icke något om, huruvida dessa tjänstemän skulle komma att åtnjuta ålderstillägg. När emellertid den tidpunkten kom, att de hade så lång tjänst bakom sig, att de efter vanliga aflöningsregler borde få åtnjuta ålderstillägg, lade de in en framställning till Kungl. Maj:t i detta syfte. Jag var då för min del mycket tveksam, huruvida man verkligen skulle behöfva gå in till Riksdagen med förfrågan, om de skulle få ålderstillägg, ty vid statens uppgörande hade det ju tydligt uttalats, att dessa tjänstemän i afseende på aflöningsförmåner skulle vara likställda med andra tjänstemän i de centrala ämbetsverken. Emellertid skulle samtidigt denna proposition om löneförbättring ingå till Riksdagen, och då det i detta fall förelåg tvifvel, om de verkligen skulle erhålla ålderstillägg, upptog jag äfven den frågan i propositionen. I denna redogöres utförligt på sidan 7 om hvilka löner riksförsäkringsanstaltens tjänstemän skulle få, därest de i löneförmåner blefve likställda med statskontorets tjänstemän, och hvilka ålderstillägg de då skulle erhålla. Sedan denna redogörelse är lämnad, yttrar jag till statsrådsprotokollet:

»Därest tjänsteman eller vaktmästare vid riksförsäkringsanstalten hädanefter skulle med tillämpning af de för motsvarande befatningar i statskontoret nu gällande grunder finnas berättigad till ålderstillägg» — om Kungl. Maj:t och Riksdagen alltså för andra gången enats om denna fråga, och det alltså vore klart, hvilka som skulle få ålderstillägg — »torde sådant kunna tillerkännas honom utan att Riksdagens bifall härtill för hvarje särskildt fall inhämtas.»

Häremot har emellertid statsutskottet reagerat med orden:

»I sammanhang härmed har utskottet emellertid gentemot den mening, som i detta hänseende uttalats af departementschefen, velat framhålla, att äfven framdeles, då fråga uppstår om tillerkännande

af ålderstillägg åt någon befattningshafvare vid anstalten, Riksdagens Ang. aflönings-
bifall härtill bör inhämtas, så mycket mer som förhöjning af an- förhöjning för
slaget därigenom påkallas.» riksförsäkrings-
anstaletens
tjänstemän och
vaktmästare.

De sista af dessa ord skulle således innebära ett ytterligare skäl för att Kungl. Maj:t i hvarje dylikt fall skulle till Riksdagen inkomma med proposition. Detta skäl är emellertid, såvidt jag kan förstå, icke något skäl härför, enär det här är fråga om ett förslagsanslag och summan behöfver icke höjas hvarje gång, till exempel när en vaktmästare skall erhålla ålderstillägg.

Förhållandet är således det, att ehuru man för andra gången kommit öfverens om, hur dessa tjänstemän skola aflönas, och ehuru Kungl. Maj:t redogjort för huru ålderstilläggen skola utgå, anser icke statsutskottet det kunna anförtros Kungl. Maj:t så mycket som att beräkna, hvilka som efter denna norm skola ha ålderstillägg!

Man klagar i dessa tider öfver för mycket skrifveri och öfver att för mycket arbete hopas hos Kungl. Maj:ts regering. Man kan ju säga, att detta är en småsak och att nog kan Kungl. Maj:t komma in till Riksdagen med proposition, då en vaktmästare skulle behöfva ålderstillägg. Ja, det kan Kungl. Maj:t visst göra! Men »många bäckar små göra en stor å!» Därför har jag velat — ehuru jag förstår, att det nog blir utan effekt — framvisa ett exempel på, hur man i detta land kommer till så mycket skrifverier, när statsutskottet ansett, att så mycket icke kan tilltros Kungl. Maj:t som att efter en bestämd norm bestämma några ålderstillägg!

Grefve Wachtmeister, Hans: Då statskontoret ursprungligen förordat den anordning, som blifvit accepterad af statsutskottet och mot hvilken anmärkningar nu blifvit framställda, anhåller jag att få säga några ord härom.

Då statskontoret fick remiss på den föreslagna staten för riksförsäkringsanstalten, hade statskontoret närmast att se till att den i möjligaste mån stämde med de stater, som blifvit fastställda för vissa centrala ämbetsverk vid sista Riksdagen, närmast då för statskontoret. Staten för riksförsäkringsanstalten stämde ju också i allt väsentligt med denna stat, men statskontoret anmärkte, att tjänstemännen i riksförsäkringsanstalten finge så tillvida högre aflöning än tjänstemännen i statskontoret, att afdrag icke gjorts för pensionsafgiften. Nu säger man, att det är naturligt, att något afdrag, motsvarande pensionsafgiften, icke skall göras, då tjänstemännen i riksförsäkringsanstalten icke få någon pension. Ja, så tanklöst var verkligen icke statskontoret, att det icke uppmärksammade detta förhållande, som låg i öppen dag, men det är att observera, att de pensionsafgifter, som enligt nya pensionslagen erläggas af statens tjänstemän, äro af annan beskaffenhet än de, som erläggas till en enskild pensionsinrättning. I denna får man högre pension i förhållande till det antal pensionsafgifter, som man erlagt, men enligt den nya pensionslagen bestämmes pensio-

Ang. aflöningsförhöjning för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och saktmästare.
(Forts.)

nens storlek icke efter pensionsafgifterna, utan efter antalet tjänsteår och lefnadsår. Det är alldeles icke detsamma. Och det visas därpå att om jag tänker mig ett antal år framåt, då riksförsäkringsanstalten blifvit uppförd på ordinarie stat och tjänstemännen därstädes fått pensionsrätt, så få dessa tjänstemän, samma pension som till exempel tjänstemännen i statskontoret utan att hafva erlagt afgifter på långt när så många år. Detta må vara dem väl unnadt, men därpå följer, att dessa tjänstemän, om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, komma att åtnjuta en större aflöning än statskontorets tjänstemän och komma att få vidkännas minskning i aflöningen, om och när riksförsäkringsanstalten uppföres på ordinarie stat. Allt beror på den saken, huruvida riksförsäkringsanstalten kommer att uppföras på ordinarie stat eller icke. Kommer den icke någonsin att uppföras på ordinarie stat, förfaller statskontorets resonemang. Det erkännes. Nu har herr statsrådet och chefen för civildepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet och äfven i sitt anförande nu senast framhållit, att det för närvarande icke finnes någon pensionsrätt för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och att då finnes det intet skäl för att tjänstemännen skola få vidkännas afdrag å lönen. Detta resonemang är formellt oangripligt, men, materiellt sedt, tror jag, att det resonemang, statskontoret fört, är riktigare. Det kan icke vara något som helst tvifvel om att riksförsäkringsanstalten kommer att uppföras på ordinarie stat och antagligen inom en icke alltför aflägsen framtid. Denna anstalt är redan nu oundgänglig för statsförvaltningen och kommer att blifva detta ännu mera framdeles. Jag har velat framhålla detta såsom ett försvar för statskontorets förslag.

Vidare nämnde herr statsrådet och chefen för civildepartementet, att Riksdagen i dag icke följt denna princip ifråga om den af statskontoret föreslagna stämpelkassakontrollanten på stämpelbyrån, men, såsom också herr statsrådet nämnde, det är där endast fråga om en klumpsumma. Statskontoret har nämligen icke kunnat exakt säga, huru mycket som behöfves för de ökade göromålen, utan har föreslagit en rund summa, till hvilken visserligen statskontoret kommit genom att beräkna, bland annat, lönen åt en stämpelkontrollant med 4,000 kronor, men statskontoret säger, att det anser, att det skulle vara mindre lämpligt att nu fastslå någon viss uppdelning af det erforderliga anslagsbeloppet och har därför hemställt, att hos Riksdagen måtte äskas ett på de gjorda beräkningarna grundadt anslagsbelopp af 7,000 kronor till förstärkning af arbetskrafterna inom statskontoret, samt att, om detta anslag blefve beviljad, statskontoret måtte erhålla nådig befallning att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till användande af de anvisade medlen.

Friherre Palmstierna: På sidan 11 i statsutskottets utlåtande säger statskontoret, att, om befattningshafvare vid riksförsäkringsanstalten skulle få de af Kungl. Maj:t föreslagna aflöningarna,

skulle dessa anstaltens befattningshafvare i själfva verket komma i åtnjutande af högre aflöning än motsvarande tjänstemän i statskontoret. Det är dock endast formellt, som de skulle få en högre aflöning, därför att de skulle, såsom herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss sade, därest statsutskottets förslag antages, erlägga pensionsavgift utan att få pension. Skulle de återigen få den af Kungl. Maj:t föreslagna aflöningen, finge de på papperet mera än motsvarande personer till exempel i statskontoret, men de finge icke pension. Ansågo de då, att de borde skaffa sig pension, hvarvid de måste gå till en vanlig pensionsinrättning, skulle de, om de betalade samma pensionsavgift som statskontorets tjänstemän, i pensionsinrättningen icke erhålla mera än en tredjedel så stor pension, som öfriga vanliga tjänstemän på ordinarie stat erhålla af staten. Detta beror däraf, att enligt 1907 års pensionslag, om jag icke missminner mig, beräknas pensionsavgiften, som erlägges af tjänstemannen, betäcka en tredjedel af hans pension, och därför skulle riksförsäkringsanstaltens tjänstemän, äfven om de finge hvad Kungl. Maj:t föreslagit och satte in pensionsbidragen för ordinarie tjänstemän motsvarande belopp i en allmän pensionsinrättning, icke erhålla mer än en tredjedel af den pension, som tjänstemännen på ordinarie stat få. Detta kan icke vara riktigt, och jag kan icke se något skäl, hvarför de skola betala pensionsavgift, när de icke kunna få någon pension.

Herr grefve och talman, jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Grefve Klingspor: Till de skäl, som anfördes af ordföranden på riksgäldsafdelningen i statsutskottet, ber jag att få lägga ännu ett. Han framställde en jämförelse mellan denna lönereglering för riksförsäkringsanstalten och den lönereglering, som fastställdes af Riksdagen förra året för geologiska undersökningen. Där sökte man ju få lönetillägget bestämdt så, att när geologiska undersökningens tjänstemän sedermera skulle komma på ordinarie stat, skulle de få en ökad lön. Lönen på extra stat blef nämligen då minskad med ungefär pensionsbidraget.

Man kan göra ännu en jämförelse. Till denna Riksdag har Kungl. Maj:t kommit fram med ett förslag angående extra lönetillägg för en del tjänstemän, nämligen för de tjänstemän, hvilkas löner icke blifvit sedan år 1901 reglerade. I denna kungliga proposition föreslås det, att detta extra lönetillägg skall utgöra 15 procent af de löneförmåner, som tjänstemännen i fråga hafva, dock icke öfver 1,000 kronor. Ser man då efter hvad en tredje gradens tjänsteman, en byråchef eller ett kansliråd, som i slutlön nu har 7,000 kronor, skulle få, så får han ett extra lönetillägg af 1,000 kronor. Sålunda blir hans löneförmån 8,000 kronor. Men inom de lönerulerade verken har en dylik tjänsteman i aflöning 8,100 kronor jämte ett ålderstillägg å 600 kronor. Sålunda, om han får

Ang. aflöningsförhöjning för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och vakmästare.
(Forts.)

Ang. aflöningsförhöjning för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och vaktmästare. (Forts.)

detta extra lönetillägg, får han ändå 700 kronor lägre, än han kommer att få, när hela hans aflöning kommer på ordinarie stat. Hvarför har nu Kungl. Maj:t icke föreslagit, att han med detta extra lönetillägg skulle få ett så stort belopp, att det uppginge till samma aflöning, som han framdeles skulle komma att få? Jo, det är därför, att han icke behöfver bidra till sin egen pensionering, men i och med det att hela hans aflöning kommer på ny ordinarie stat, får han bidra till sin egen pensionering. Och en tredje gradens tjänsteman får bidra till sin pensionering med omkring 300 kronor eller, noga räknadt, 313 kronor 60 öre. Detta är skälet.

Af samma skäl har statsutskottet här icke velat redan nu gifva en tjänsteman samma aflöning på extra stat, som man antagligen får, då han kommer på ordinarie stat, utan statsutskottet har satt ned aflöningen några hundra kronor därunder. Nu skulle man beträffande aflöningen till chefen för riksförsäkringsanstalten kunna säga, att man borde hafva föreslagit, att hans lön sattes endast 360 kronor lägre än det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit, men vi ha i detta fall som i många andra jämnat summan och hållit oss till 400 kronor i stället för 360 kronor eller det belopp, som han framdeles måhända kan komma att få erlægga i pensionsbidrag.

Jag tror, att detta är skäl, som förut godkänts både af utskottet och af Riksdagen, och därför ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Friherre Lagerbring: På samma gång jag helt och hållet instämmer i de anmärkingar, som af herr Törneblad och friherre Palmstierna gjorts rörande statsutskottets skäl mot den af Kungl. Maj:t föreslagna löneförhöjningen för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän, får jag erinra om, att man kan se saken också från en annan synpunkt. Man har så ängsligt och noga jämfört denna anstalt med ett ämbetsverk, och man har varit synnerligen angelägen att se till, att riksförsäkringsanstaltens tjänstemän icke i något afseende skola få andra förmåner, än hvad som äro tilldelade tjänstemän i de centrala ämbetsverken. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att riksförsäkringsanstalten icke är ett ämbetsverk i vanlig mening, utan att den är en anstalt, som rent af *drifver* försäkringsrörelse. Den har att utstå konkurrens med de enskilda olycksfallsförsäkringsbolagen, den får i vissa afseenden alldeles skötas såsom ett olycksfallsförsäkringsbolag, och man är angelägen att i spetsen för denna anstalt hafva en person, som verkligen förstår att sköta en sådan försäkringsrörelse. Under sådana omständigheter förefaller det mig, som om man icke skulle allt för noga böra se på några hundra kronor, utan tillerkänna först och främst chefen och sedan de öfriga tjänstemännen i denna anstalt en aflöning, som står åtminstone i något rimligt förhållande till de aflöningar, som andra försäkringsanstalter bestå sina tjänstemän.

Jag var med bland de så kallade sakkunniga, som på hösten 1901 fingo i uppdrag att göra upp förslag till riks försäkringsanstalts organisation och äfven till dess lönestat. Redan då var man enig om, att lönen till chefen borde fastslås till 10,000 kronor. Kungl. Maj:ts proposition till 1902 års Riksdag innehöll också det beloppet, fastän Riksdagen ungefär af samma skäl, som man nu anför, nämligen att det var tjänstemän i andra ämbetsverk, som icke hade högre lön, satte ned aflöningen till 8,000 kronor. Nu hafva dessa andra ämbetsverk i allmänhet fått sina löner förhöjda, och riks försäkringsanstaltens tur skulle väl då vara inne. Men då har man hittat på, att det skall prutas af några hundra kronor af skäl, som jag i likhet med friherre Palmstierna måste säga, att jag icke kan finna synnerligt vägande. Man har talat om, att riks försäkringsanstalten icke är på ordinarie stat. Jag kan icke förstå, hvarför icke tiden är inne att sätta den på ordinarie stat, och därmed är det skälet mot den nu föreslagna lönestaten undanröjdt. Den har arbetat sedan år 1902, och den måtte väl ha dokumenterat sig så, att man är på det klara med, att den icke kan afskaffas. Då finnes ju intet skäl att längre uppskjuta med dess sättande på ordinarie stat. Något förslag härom har emellertid icke nu framlagts, men det oaktadt vill jag uttala den uppfattningen, att det synes mig som om kammaren borde bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, och jag ber att därtill få yrka bifall.

Ang. aflöningsförhöjning för riks försäkringsanstaltens tjänstemän och vaktmästare.
(Forts.)

Herr Sjöcrona: Jag skall endast be att få i korthet tillkännagifva, att jag för min del vill yrka och rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga. Skälet för ett sådant bifall är såväl i statsrådsprotokollet som af herr statsrådet och chefen för civildepartementet och andra talare redan så fullständigt utveckladt, att jag icke behöfver länge uppehålla mig vid den saken. Jag vill endast tillägga några få ord.

Grefve Fredrik Wachtmeister yttrade, att om de nuvarande tjänstemännen i riks försäkringsanstalten skulle komma att kvarstå i sina befattningar på extra stat, tills de uppnått pensionsåldern, så vore Riksdagen tvungen att gifva dem pension. Kan grefve Wachtmeister ställa säker borgen för det, medger jag, att han har rätt uti, att de liksom andra ämbetsmän böra vidkännas afdrag på sin lön. Men jag tror icke, att en sådan borgen kan åstadkommas. Vi veta icke, huru Riksdagen kan komma att ställa sig till denna sak i kommande tid.

Grefve Hans Wachtmeister förmodade, att riks försäkringsanstalten med det snaraste skulle komma på ordinarie stat, men det är också ovisst. Riksdagen har för några år sedan afslagit Kungl. Maj:ts framställning att uppföra denna anstalt på ordinarie stat. Då så är förhållandet måste — och det önska väl alla ledamöter i Riksdagen — tjänstemännen själfva tänka på att försörja sig på sin ålderdom. Och de kunna det icke göra på annat sätt än genom

Ang. afböningsförhöjning för riksförsäkringsanstaltens tjänstemän och vaktmästare. att lägga af visst för hvarje år af sin rätt knappa lön eller genom att vända sig till en enskild försäkringsanstalt och betinga sig en lifränta att utgå vid pensionsålderns inträde. Nu är förhållandet, såsom redan förut antyddes af friherre Palmstierna, att staten i viss mån bidrager till sina tjänstemäns pensionering och att sålunda den afgift, som ämbets- och tjänstemän få betala för sin pension, är icke full premie för en sådan lifränta. De ha sålunda väsentligen billigare afgift, än hvad de kunna få i en enskild kassa för erhållande af lika stor pension. Är det då rimligt, att dessa tjänstemän, som, om de vände sig till en enskild kassa, skulle få betala betydligt högre premier för att få en lifränta, som motsvarade pensionen för ordinarie tjänstemän, skola vidkännas afdrag på lönen, hvarmed de skola betala premien? Jag kan icke finna, att det är rimligt. Komma de en gång på ordinarie stat, må de, som ha gått in i en privat pensionsinrättning, själfva välja, om de vilja uppehålla denna försäkring och därigenom bereda sig dubbel pension eller afstå därifrån och då bara få sin pension.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till Kungl. Maj:ts framställning vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 134, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan, såvidt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 54

Nej — 55.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 9 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande och memorial:

n:o 135, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående afsättande af medel till pensionering af statens järnvägars personal, och

n:o 136, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 9 och 12 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till strafflag för krigsmakten, lag om införande af den nya strafflagen för krigsmakten samt hvad i afseende därå iakttagas skall, lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången därstädes den 11 juni 1868, lag angående ändring af 1 och 4 §§ i förordningen angående verkställighet i vissa fall af straff, ådömdt genom icke laga kraft ägande utslag, den 30 maj 1873 samt lag angående ändring af 10 § i värnpliktslagen den 14 juni 1901, jämte inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Ang. förslag till strafflag för krigsmakten m. m.

Genom den 28 februari 1908 dagtecknad proposition, n:o 67, hvilken af båda kamrarna blifvit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit Riksdagen att antaga bland annat vid propositionen fogadt förslag till strafflag för krigsmakten.

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Herr Trygger, som yttrade: Jag får hemställa, att utlåtandet föredrages punktvis, att, om yrkande på bifall till Kungl. Maj:t förslag ej göres, hvarje punkt i sin helhet afgöres, men om dylikt yrkande göres, föredragningen sker så, att till en början endast 1 § i förslaget företages till afgörande, samt att de särskilda paragraferna ej uppläsas, såvida ej begäran därom framställes.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ang. förslag
till strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Punkten 1.

Mom a).

Utskottet hade i föreliggande moment på anförda grunder hemställt, att det i förevarande proposition innefattade förslag till strafflag för krigsmakten icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Hult: Herr grefve och talman, mina herrar!

Lagutskottet har icke ingått på närmare pröfning af föreliggande förslag till strafflag för krigsmakten m. fl. därmed sammanhängande lagförslag. Utskottet har hufvudsakligen på grund af att förslag till lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes icke blifvit framlagd samtidigt med förstnämnda förslag afstyrkt antagandet af den kungl. propositionen. Däremot är ju intet att erinra. Men då jag finner att många anmärkningar kunna göras mot förslaget till strafflag för krigsmakten, torde det böra vara af vikt att några nu beröras, så att vid förnyad framläggning af nämnda förslag det icke må oförändradt återkomma till Riksdagen. Jag ber få påvisa några anmärkningar:

Genom § 22, som handlar om disciplinstraffen, skulle blifva fastslagen principen om lika straff för officerare, underofficerare och manskap. Men i flera §§, bland andra 30, 49, 50, 76, 80, 82, 111, 112, 113, 130, finnes denna likhetsprincip ej vidhållen, utan anses där officer och underofficer böra straffas strängare än manskap. Det är också min åsikt att så bör vara, men då bör samma princip, som hittills varit och är gällande, äfven bestämman disciplinstraffen. Ty att, såsom föreslås, sänka straffgraderna för officer och underofficer ner till samma plan som för manskap, höjer icke befälets anseende utan slappar dess ambition och nedsätter dess auktoritet, om såsom i § 25 ifrågasättes, genom skärpning af disciplinstraffen, officer och underofficer skall kunna åläggas hårdt nattläger, enbart eller i förening med mörkt enrum. Genom § 44 medgifves förman att, om underlydande flyr från drabbning eller företager plundring, eller vid uppror, upplopp, sjönöd, eller vid andra tillfällen af allvarlig art motsätter sig förmans befallning — bruka det våld, som är nödvändigt för rättelses vinnande. Ty läget är väl i allmänhet då sådant, att snabb rättelse kräfvades, och lär väl i de flesta här omfördälda fall ske genom svärdets eller revolverns bruk.

Men såsom villkor för förmans ingripande uppställer § att: »Gör förmannen i dessa fall större våld än nöden kräver, gälle hvad i sådant hänseende om nödvärn i allmän lag sägs.» Jag vågar hemställa till herrarne, om i sådana kritiska ögonblick någon förman har tid eller kan vara i den lugna sinnesstämning, att han tänker på allmänna lagens förbehåll, innan han nödgas handla. Jag tror det för min del icke och finner därför villkoret för handling kunna blifva så olycksbringande och ödesdigert, att handlingen uteblifver. Genom § 122 stadgas: »Den, som egenmäktigt tager sig befäl, där det honom ej lagligen tillkommer, dömes till fängelse

eller mistning af ämbete eller tjänst på viss tid eller till afsättning; vare ock underkastad ansvar efter lag för fel eller brott, som han under sådant befäls utöfvande begår.»

Ang. förelag
till strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Nu kan man tänka sig, att ett dylikt befälstagande kan ske under öfverilning och af oförstånd, men i nitiskt intresse och i icke brottslig afsikt. Under sådana förhållanden synes mig straffet för hårdt tillmätt. Jag anser därför, att i denna § omförmälda förseelse bör, när mildrande omständigheter föreligga, kunna med disciplinbestraffning botas och därför äfven upptages i 185 §. Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid med att framställa flera andra erinringar, som kunna göras. Men innan jag slutar, kan jag ej afhålla mig från att, med särskild hänsyn till § 25 om att officer och underofficer kunna åläggas skärpning i disciplinbestraffning med hårdt nattläger och mörkt enrum, framhålla, att de nuvarande bestämmelserna om disciplinstraff äro delvis grundade på den uppfattningen, att ambitionen är större, d. v. s. mera utvecklad inom officers- och underofficersgraderna än inom manskapsgraden. Att denna uppfattning är sann kan väl knappast, om jag så må säga, på papperet bevisas, men är likväl ett faktum, trots all advokaty. Det ingår i officerens och underofficerens arbete att söka väcka denna ambition äfven hos manskapet, särskildt det värnpliktiga, en uppgift af största vikt för truppens anda; men utan tvifvel blifva officers- och underofficerskårerna mindre kompetenta härtill, om deras egen ambition undergräfvades, hvilket torde blifva följden, om en ren kroppsbestraffning införes och staten således manifesterar sitt misstroende till nämnda kårers plikt känsla.

För närvarande följes den metoden, att om en officer ej låter sig rätta genom ambitionsstraff, så ställes han inför krigshofrätten, hvilken dömer honom till afsättning, sålunda förklarande honom ovärdig sitt kall.

Att i stället ålägga honom förnedrande kroppsstraff, förnedrande därför, att de jämnhålla honom med dem, som han *skall* leda och rätta, torde icke göra honom mer lämplig för hans ansvarsfulla kall; och detta gäller äfven underofficerare.

Skulle emellertid »ambitionsteorien» ej tillerkännas nog värde att uppväga teorien om »likhet inför lagen» (af juridiska skäl), så torde det, enligt mitt förmenande, som då sammanfaller med chefens för generalstabens uppfattning, vara bättre att borttaga kroppsstraffen för manskapet, än att införa dem i officers- och underofficerskårerna — ty det är dock från dessa två kårer, som plikt känslan och den militära andan skall emanera.

Af hvad jag nu anfört är det själfallet, herr grefve och talman, att jag yrkar bifall till lagutskottets afstyrkande utlåtande.

Herr Skytte: Jag vill icke uttala mig om det lämpliga eller olämpliga uti att utsträcka skärpningsstraffen äfven till officerare, då jag öfver hufvud taget anser, att dessa straff böra, om än ej

Ang. förslag
till strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

helt och hållet afskaffas, så dock i högst betydlig grad inskränkas.

Så länge den mörka eller stränga arresten var ett uteslutande militärt straff, ansågs det väl i allmänhet icke, att något vanärande häftade vid detta. Annorlunda ställer sig saken numera.

Sedan dylikt straff år 1906 införts i allmänna strafflagen och ådömes allenast i förening med straffarbete och endast i sådana fall, där synnerlig råhet och ondska genom brottet ådagalagts, har det ovillkorligt kommit något vanärande öfver denna straffart. Det är detta som gör, att det synes mig icke vara rätt och riktigt att öfver lag tillämpa dylika straffskärpningar för rent militära förseelser.

Det har, äfven af de ifrigaste militära förfäktarne för bibehållandet af den mörka arresten, erkänts, att den stora massan af våra värnpliktige utmärka sig för ett synnerligen godt uppförande, men tillika framhållits, att med hänsyn till de sämre elementen bland dessa det vore nödvändigt, att detta straff finge kvarstå. Ja, jag skulle gifvet ställa mig på samma sida, om icke någon annan utväg funnes att på ett kännbart sätt träffa dessa sämre element. En sådan utväg har dock det kungl. förslaget angifvit i § 10 värnpliktslagen, hvilken gör det möjligt att afskilja dessa sämre element till en särskild afdelning. Vid denna afdelning kräfver nog krigstuktens upprätthållande ett bibehållande af skärpningsstraffen, men för de öfriga, för den stora massan af värnpliktige anser jag icke detta vara erforderligt. Önskligt vore, om de föreslagna bestämmelserna för afskiljandet kunde göras mera effektiva, mera snabbt verkande. Nu erfordras det fyra upprepade bestraffningar, innan den brottslige kan tilldelas den särskilda afdelningen. Skammen och fruktan för att blifva skickad till, om jag så får kalla det, arméns eller flottans disciplinkompani kommer enligt min öfvertygelse att verka kraftigt återhållande på de sämre elementen inom de värnpliktiges led, och för de bättre behöfva vi icke den mörka arresten.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten på ett uttalande af en arméfördelningschef i anledning af kommitténs förslag till ny krigslagstiftning. Bland viktiga förändringar framhåller han behovet af andra straffarter för i tjänsten begångna fel, då dessa bevisligen bero på felaktig tolkning af reglementen eller andra allmänna författningar, instruktioner eller särskilda föreskrifter, än för konduitsfel.

I dessa kroniska öfvergångstider till en förbättrad härorganisation är det naturligt, att en massa nya författningar, ändringar och bestämmelser måste tillkomma. Att gifva dessa en klar och koncis form kan vara ganska svårt, men att rätt tolka dem blir mången gång än svårare. De ofta förekommande fallen, då regementschefer arresteras för dylika feltolkningar, visa detta. Men att för dylika s. k. tjänstefel, där meningarna om felens straff-

barhet i många fall äro olika i de dömande instanserna, använda en straffart, som afses för individer, hvilka genom sitt uppförande visat sig behöfva näpst, anser jag i likhet med nämnda arméfördelningschef icke vara lämpligt, och då denna uppfattning möjligen delas af andra ledamöter i kammaren, har jag velat omnämna saken, enär icke heller i det kungl. förslaget någon ändring i den riktning jag här uttalat kommit till synes.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von Möller: Det är vanligt, att under en debatt sådan som denna framföras önskemål från olika håll, och jag skall bedja att i någon mån få framhålla behöfligheten af en förändring af de civilmilitära personernas ställning i hithörande frågor, då, såsom antagligt är, nytt förslag kommer att framläggas i ämnet. Herr Lindhagen har, sid. 101 i betänkandet, i särskildt yrkande framhållit det egendomliga i »krigsmännens ställning till de civilmilitära yrkesgrupperna, hvilka enligt förslag fortfarande skjutas å sido. Betecknande är», säger han vidare, »att ingen representant för dessa grupper insatts i krigslagskommittén. Något yttrande från dem öfver kommittéförslaget lärer äfven ansetts obehöfligt. Enligt hvad jag har mig bekant, förefinnas inom samtliga civilmilitära grupper önskningsar, som icke blifvit i förslaget beaktade.» Det är detta jag skulle vilja framhålla, utan att ingå i detaljer, hvilket skulle föra diskussionen alltför vidt. Jag stryker emellertid under detta herr Lindhagens yttrande och hoppas att, när krigslagsförslaget ånyo upptages till behandling, personer af dessa civilmilitära grupper måtte intagas i kommittén, eller att åtminstone kommitténs arbete underställes sådana personer, så att äfven dessa blefve hörda i en fråga, där eljest deras intressen icke tillbörligt beaktas.

Herr statsrådet Petersson, Albert: Jag bör kanske icke låta detta lagutskottets betänkande behandlas utan att något däröfver uttala mig.

Det förslag, som nu föreligger, är resultatet af en mycket omfattande och långvarig förberedelse. En efter våra förhållanden synnerligt representativ kommitté tillsattes år 1901 och har under fyra år varit sysselsatt med arbetet å det grundläggande förslaget. Öfver detta förslag hafva sedermera hörts militära myndigheter, krigshofrätten och Svea hofrätt. I början af år 1906 förelåg detta material samladt inom justitiedepartementet. Vid den orienterande öfversikt, som då företogs, fann jag ganska snart, att de två afdelningarna i betänkandet varit föremål för synnerligen olika omdömen. I fråga om själfva strafflagsförslaget förekommo visserligen anmärkningar, men ingen af dessa var af mer genomgripande principiell natur. De voro sådana, att de kunde beaktas vid en omarbetning af förslaget, och utsikt förefanns att i denna del kunna medhinna förslagens revision och framläggande för Riksdagen i år,

Ang. förslag
till strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

Ang. förslag
till strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.

såsom äfven skett. Men annat var förhållandet med förslaget angående krigsdomstolarnas organisation och den militära processordningen. Redan i kommittén hade meningarna varit synnerligen delade härom. Af kommitténs tio ledamöter — en var död då betänkandet afgafs — förenade sig endast fem om det förslag, som blef kommitténs. De öfriga hade uttalat skiljaktiga meningar, och från de myndigheter, som hörts öfver förslaget, framkommo så godt som enhälliga afstyrkanden. Äfven förelågo mycket stora svårigheter att bestämma, hvilken väg man lämpligen borde gå, i fråga om de militära domstolarnas organisation, antingen man skulle följa den af kommittén anvisade och således indela riket i vissa större militära domdistrikt med ambulerande domare och särskilda åklagare, hvilka senare jämväl skulle såsom de nuvarande auditörerna vara chefernas rättskunniga biträden; eller ock, i närmare öfverensstämmelse med hvad nu är fallet, organisera särskilda krigsrätter för de olika truppförbanden. Om man ville gå den väg, kommittén utpekat, mötte särskildt stora svårigheter därutinnan, att den militära organisationen icke var fullständigt genomförd, och förläggningssorterna för en del regementen icke definitivt bestämda. Därtill kom den synnerligen svåra frågan om krigshofrätten, huruvida denna skulle sammanslös med Svea hofrätt eller fortfarande bibehållas såsom en särskild domstol, hvilken fråga vuxit i svårighet, sedan krigshofrättens arbetsbörd under de senare åren väsentligen ökats.

Af hvad jag nu sagt om den senare delen af förslaget lärer vara uppenbart, att det icke varit möjligt att få det omarbetadt och granskadt under sådan tid, att det kunde framläggas för innevarande Riksdag. Jag stod således inför alternativet att antingen, såsom nu skett, lägga fram strafflagsförslaget ensamt eller låta det hvila i afbidan på att få det hela färdigt på en gång. Att jag valde det förra alternativet torde finnas helt naturligt, ty det är gifvet, att ju förr man kan se något resultat af ett så omfattande och stort arbete, som här försiggått, ju bättre. Vidare kan jag icke dela den af lagutskottet uttalade uppfattningen angående sambandet mellan krigslagen och rättegångsordningen. Att dessa i många afseenden äro beroende af hvarandra, är jag naturligtvis den förste att erkänna, men att detta samband är sådant, att den ena delen af reformen icke lämpligen kan tagas, utan att den andra också följer med, betviflar jag högeligen; tvärtom har jag den uppfattningen, att det skulle lända till ärendets lättare afgörande, om man finge taga hvar sak för sig. Jag tillåter mig betvifla, att det finnes många paragrafer i detta lagförslag, som skulle erhålla annan lydelse, därför att man tager krigsdomstolarnas organisation på det ena eller andra sättet. Lagutskottet har emellertid i denna sak en annan uppfattning. Jag kunde vara frestad att upptaga till bemötande de af lagutskottet anförda skälen, men jag vill icke upptaga tiden därmed. Det är dock en anmärkning, som jag icke kan

hålla tillbaka, den nämligen, att äfven om nuvarande krigsdomstolars organisation anses bristfällig, borde det väl ändå vara fördelaktigare för den medborgerliga säkerheten, som utskottet talar om, om dessa domstolar, under den tid, de ännu hafva kvar att verka, finge tillämpa en bättre lag, än en sämre.

Ang. förslag till strafflag för krigsmakten m. m.
(Forts.)

Hade det nu varit regeringens mening att släppa hela organisationsförslaget rörande krigsdomstolarne och således lägga fram krigslagsförslaget såsom det slutliga och enda resultatet af detta arbete, skulle jag förstått lagutskottet; men det är icke regeringens mening, och detta har äfven tillräckligt tydligt sagts ifrån. Meningen var att taga upp arbetet på processen och domstolsorganisationen på samma sätt, som det nu får tagas upp. Det hade dock varit en fördel, om krigslagen då redan varit antagen.

Utskottet har såsom allmänt omdöme om det framlagda förslaget uttalat, att det »äger företräde framför nu gällande militära strafflag», och utskottet har i sådant afseende särskildt framhållit, »att de af Riksdagen uttalade önskemål blifvit i flera punkter tillgodosedda». Jag kunde vara frestad att genomgå förslaget för att visa, hurusom snart sagdt punkt för punkt de af Riksdagen i 1901 års skrifvelse uttalade önskemål blifvit tillgodosedda, men inskränker mig till att påpeka följande: de af lagens bestämmelser, som afse förhållandena i krig, hafva sammanförts i en särskild afdelning, som kallas »krigsartiklar». Härigenom har det blifvit möjligt, att straffsatsernas maxima för en stor del brott kunnat behållas att gälla endast för krig, men däremot väsentligen sättas ned i fråga om fred. Detta har haft den verkan, att man öfver hela linien fått en, om jag så får uttrycka mig, humanisering af krigslagen, hvilket ju varit mycket önskad särskildt med hänsyn därtill, att vi numera här i landet fått en värnpliktsarmé. Åtskilliga af nuvarande strafflagsbestämmelser lida af en viss oklarhet och obestämdhet i brottens karakterisering, som kan föranleda och äfven föranledt misstag, samt varit föremål för öfverklagande. I dessa fall har förslaget en bättre affattning. Särskildt tillåter jag mig påpeka den omläggning, som skett med paragraferna om våld och annan misshandel å öfverordnad krigsman. I dessa delar ha nuvarande bestämmelser varit föremål för många anmärkningar, men med den behandling, som ämnet fått i den nya strafflagen, torde ett lämpligt resultat vara vunnet. Slutligen vill jag också påpeka, hurusom disciplinstadgan blifvit inarbetad i strafflagen för krigsmakten och bestämda processuella bestämmelser i disciplinmål gifna, hvarigenom ett ofta uttaladt önskemål fyllts.

Under diskussionen hafva speciella anmärkningar gjorts mot vissa delar af förslaget, och jag beklagar lifligt, att utskottet icke ägnat förslaget sådan reell behandling, att dessa anmärkingardär kunnat granskas och bedömas. Det skulle då hafva visat sig, om de varit befogade och bort tillgodoses, hvilket antagligen utan svårighet kunnat ske, eller om man bort böja sig för de skäl, som

Ang. förslag
till strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

kunnat anföras emot dem. Det förefaller mig anmärkningsvärdt, att, då förslaget är bättre än nu gällande lag, såsom utskottet erkänner, man icke velat tillgodogöra sig detta, därför att man icke i ett slag fått allt hvad man önskar, och det så mycket mera, som Riksdagens skrifvelse af år 1901, såvidt jag förstår, lägger hufvudvikten på reformering af den militära strafflagen och icke på förändringen af de militära domstolarna. I allt fall finnes i 1901 års skrifvelse icke något stöd för det uttalande, lagutskottet nu gjort, att de militära domstolarnas reformering bör komma i främsta rummet och krigslagens i det andra.

Att det samband, som utskottet vill finna mellan förslagets olika delar, icke är så stort, som utskottet ansett, framgår af utlandets exempel. Så har man i Schweiz antagit ny processlag och ny disciplinär- och ordningsstadga, men reformen i afseende å själfva den militära strafflagen återstår ännu. I Holland har man gått motsatt väg; där är ny strafflag för krigsmakten antagen år 1903, men frågan om militär disciplinstadga och militär rättegångsordning är ännu sväfvande. I Norge har man antagit såväl ny strafflag som ny rättegångsordning, men med åtskilliga års mellanrum.

Emellertid inser jag ju väl, att saken befinner sig i sådant läge, att något resultat nu icke kan vinnas. I denna riksdagens sena timma finnes ingen utsikt till, att Riksdagen skall fatta annat beslut än det, hvarom lagutskottet gjort hemställan. Jag vill därför endast uttala den förhoppningen, att, när förslaget i sin helhet ligger på Riksdagens bord, Riksdagen då icke måtte finna det vara för mycket.

I afseende å den af lagutskottet uttalade förhoppningen, att redan nästa år ett fullständigt förslag skulle kunna framläggas, ställer jag mig skeptisk. Äfven om man genast — såsom för öfrigt är min afsikt — tager upp arbetet å de militära domstolarnas omorganisation och processens reformering, äro dock svårigheterna att få förslaget bragt så långt, att det kan föreläggas Riksdagen så stora, att mycket små utsikter finnas för att det redan till nästa riksdag kan vara färdigt.

Herr Ewerlöf: Om, såsom antagligt är, denna kungl. proposition nu icke kommer att bifallas utan återkommer om ett eller annat år, vill jag uttala den önskan, att man vill taga i förnyadt öfvervägande lämpligheten af att införa kroppsstraff för svenska arméns befäl. För min del anser jag nämligen, att sträng arrest och hårdt nattläger måste betecknas som ett kroppsstraff! I förra fallet vill man straffa *öfre*, i det senare *nedre* delen af delinkventens kropp. Jag anser, att den officer, som uppfört sig så rätt, att han förtjänar dylikt straff, bör afskedas; och han bör icke få föra befäl öfver en värnpliktsstrupp. Huruvida åter man bör bibehålla detta straff för manskapet, därom äro tankarna mycket delade. Man kan ju icke förneka, att i forna dagar dylika straff voro ganska effektiva

då man lade an på att »skrämma» folk. I synnerhet var det effektivt för alkoholister, hvilka fingo sig en liten dille-attack. Men nu då man anser, att straffet bör vara beräknadt på att uppfostra truppen, tror jag icke det är lämpligt att bibehålla detta straff — hvilket verkar nedbrytande på känsliga naturer — ens för de värnpliktige. Jag tror att det skulle blifva en effektiv skärpning af vaktarrest, om man föreskrifver, att de värnpliktige, som mer än en gång bestraffats med vaktarrest, skulle aftjäna detta straff efter mötestidens slut. Det är klart, att tanken på att behöfva stanna kvar på mötesplatsen, sedan alla kamraterna hemförlöfvats, och den för många därmed förenade ekonomiska förlusten verkar mycket mer afskräckande, än några dagars mörk arrest. Jag anser för min del, i likhet med general Bildt, att straffarterna mörk arrest och hårdt nattläger mycket väl kunna tagas bort, då man har så många andra medel att tämja de motsträfvige. Skulle emellertid dessa straff bibehållas, böra de aldrig få åläggas af en befälhafvare, utan endast af krigsdomstol.

Ang. förslag till strafflag för krigsmakten m. m.
(Forts.)

Herr Bildt: Det torde vara tillåtet att vid detta tillfälle i anslutning till hvad föregående talare hafva framhållit uttala några önskningsmål beträffande detta lagförslag, då det nu tyckes vara gifvet, att det icke kommer att i år vinna Riksdagens bifall.

I afseende på lagutskottets motivering torde man väl kunna anse, att den har fasthållit vid de grunder, som äro uttalade i Riksdagens skrifvelse år 1901, och med afseende på just de där framställda hufvudpunkterna skulle jag vilja tillåta mig några erinringar. Först uttalades då, att det borde noga tillses, hvilka personer som skulle lyda under strafflagen för krigsmakten. Denna uppgift är ju synnerligen svår, ehuru den kan vid första påseende synas enkel. Men det förekommer några kategorier, om hvilkas ställning man kan vara tveksam. Det har sålunda här framhållits den olika ställning, som de civilmilitära kårerna intaga. Det finnes också en annan fråga, som nog framträder mer och mer, och det är frågan om reservens ställning, ty, sedan kommittén afgaf sitt utlåtande, hafva genom Riksdagens beslut i pensionsfrågan bestämmelser utfärdats, att kvarstående i reserven är obligatoriskt och icke såsom förut frivilligt, hvarigenom det torde vara synnerligen svårt att tillämpa strafflagen för krigsmakten på till reserven hörande personer, åtminstone de facto. Vidare hafva vi en kategori, som visserligen tillhör krigsmakten, men som icke åtnjuter det skydd, som strafflagen för krigsmakten lämnar, och det är eleverna vid sjökrigsskolan, hvarom ju mycket har varit taladt. Det medför också den formella olägenheten, att jämte strafflagen för krigsmakten andra författningar finnas, som stadga straff på i viss mån afvikande sätt från densamma. Sålunda stadgas i stadgan för sjökrigsskolan olika bestämmelser mot i strafflagen för krigsmakten, och lika är förhållandet med skeppsgossarne i den för deras skolor

Ang. förslag
till strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)

gällande stadgan. Och slutligen synes enligt förslaget såsom den sista paragrafen i disciplinstadgan ännu skola kvarstå bestämmelser om befogenheten att utdela s. k. tillrättavisningar, så att denna stadga icke kan helt och hållet försvinna. Detta medför ju också, att man har två olika straffarter, nämligen disciplinstraff och tillrättavisningar. Det har varit synnerligen svårt att inom kommittén bilda sig full klarhet om dessa tillrättavisningars natur. Man försökte med att stilisera om den nuvarande lagens lydelse, men det lyckades icke. Visserligen äro i förslagens lydelse stora förbättringar gjorda, men jag tror ändå icke, att de kunna anses tillfredsställande på grund af den stora svårigheten att inom olika förläggningsorter tillämpa lagen på samma sätt. Jag har varit i tillfälle att såsom reservant i kommittén uttala min åsikt i detta fall. För min del har jag min ståndpunkt klar på grund af långvarig erfarenhet, men naturligtvis är det andra, som kunna hafva stor tvekan i denna fråga. Och för att kunna träffa ett afgörande vore det synnerligen värdefullt, om nästa gång, när förslaget kommer, det vore åtföljdt af en statistik, som utvisade omfattningen och tillämpningen af dessa tillrättavisningar. En liknande redogörelse skulle vara af synnerligen stort värde för bedömandet af frågan, huruvida mörk arrest fortfarande är behöflig eller inte. 1901 års skrivelse nämner, att det borde tagas under noggrann pröfning, huruvida denna straffart borde bibehållas eller om den kunde afskaffas eller åtminstone i möjligaste mån inskränkas. Det torde för den, som icke äger större personlig erfarenhet i frågan, vara synnerligen svårt att bilda sig en uppfattning om dessa saker, såvida han icke har tillgång till en statistik, som icke blott utvisar frekvensen af denna straffarts tillämpning, utan äfven, i stort sedt, de förseelser, för hvilka den tillämpas. I så fall, att man skulle kunna förvänta en sådan statistik, skulle säkerligen ett beslut i denna fråga underlättas. Och det är väl att hoppas, att tid därtill icke måtte saknas, då, såsom herr statsrådet nyss framhöll, det icke torde kunna vara tänkbart, att ett förslag skall kunna väntas så snart, som lagutskottet här har antydt, emedan svårigheterna då komma att växa genom de olika åsikter, som visserligen ännu blott delvis torde hafva framträd, men hvilka torde komma att ännu mer kämpa mot hvarandra för att slutligen komma till klarhet.

I öfrigt har jag icke något att tillägga i afseende på utskottets hemställan.

Herr Trygger: Jag skulle ju kunna underlåta att besvara herrarne med något yttrande, då icke någon yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Emellertid, då herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i sitt anförande, om jag fattade honom rätt, liksom sökte göra en anmärkning mot lagutskottet för dess betänkande i denna fråga, torde det tillåtas mig att med några ord bemöta hvad sålunda gjordes gällande.

Det har visst icke varit utskottets mening att uttrycka förvåning öfver att icke vid denna riksdag jämte detta förslag äfven kommit fram förslag angående förändring i militärdomstolarnas organisation och process. Det är utskottet af handlingarna bekant, hvilka olika meningar i afseende på kommitténs förslag i sistnämnda afseende gjort sig gällande, och det är också klart för utskottet, att det skulle för Kungl. Maj:t blifva svårt att komma till ett afgörande och ett så hastigt afgörande, att frågan kunnat komma fram till denna riksdag.

Ang. förslag till strafflag för krigsmakten m. m.
(Forts.)

Men däremot kan jag icke förstå, hvarför man skulle vara så ifrig att lägga fram denna del af det hela vid denna riksdag. Herr statsrådet sade, att man önskade se något resultat af det myckna och dyrbara arbetet. Jag vet icke, att det är någon, som haft en sådan önskan, i regeringen kanske, men icke har man annars i landet velat se något partiellt resultat af arbetet, utan nog hade man gärna slagit sig till ro, till dess det hela vore färdigt; och det, som inom landet mest intresserar, det har varit processen, och så har det för öfrigt varit i alla länder. Det är icke något land, som sysslat med reformer på detta område, där icke hufvudintresset varit riktadt på processen. Och har det varit någon oro att snart få fram något, så torde det hafva varit att få fram ett förslag om processen och den militära domstolsorganisationen.

Sedan nu ett förslag framlagts, har det gjorts gällande mot utskottet, att då utskottet erkänt, att detta förslag är bättre än den nu gällande lagen, detta borde hafva varit ett skäl för utskottet att tillstyrka förslaget. Men detta är väl att gå bra långt. Den omständigheten, att lagförslaget är bättre än den nuvarande lagen, är icke något bevis för att det är just det, som skall antagas. Utskottet har i sin motivering yttrat sig, på sätt det gjort, för att icke missförstås, för att ej utskottet skulle anses hafva underskattat den förbättring, som detta förslag innebär i jämförelse med den gällande strafflagen.

Herr statsrådet förklarade, att utskottet icke ägnat frågan så stor realbehandling, att man kunde diskutera de särskilda punkterna, där olika åsikter gjort sig gällande. Jo, utskottet har ägnat frågan en mycket ingående realbehandling. Hvarenda paragraf är genomgången, och utskottet har fattat sitt beslut, innan utskottet på anförda formella skäl afstyrkte förslaget, just för att det icke skulle sägas, att utskottet ville lättvindigt komma ifrån saken. Och vi hafva också hört här i dag en realdiskussion i afseende på förslaget.

När herr statsrådet emellertid sade, att förslaget tycktes synnerligen högt uppskattas i alla möjliga afseenden, och därvid särskildt omnämnde en viss punkt, skall jag be att få bemöta honom just på det området. Han sade, att det var en gifven fördel med denna lag, att man i en särskild del af lagen har straffbestämmelser, som äro tillämpliga i krigstid eller vid mobilisering, hvarigenom

*Ang. förslag
till strafflag
för krigsmak-
ten m. m.
(Forts.)*

latituderna inom lagens andra del kunnat blifva mindre omfattande. Detta tycker jag icke vara någon synnerligen stor förtjänst, men det är dessutom en olägenhet förenad med hvad här skett, och det skall jag nu be att få utveckla. Den tredje delen äger tillämpning å brott, föröfvade i krigstid eller därmed jämförliga förhållanden. Men det är visst icke så, att tredje delen är uttömmande för krigstiden. Det är icke så, att man bara behöfver gå och titta i tredje delen, för att hafva allt hvad man behöfver, utan man måste också se på andra delen, och där kanske hela bestämelsen finnes. För att vara säker, måste man genomgå både andra och tredje delen. I fred behöfver man bara slå upp andra delen. Nu förstår jag mig visserligen icke mycket på militära saker, men jag tänker att skall man göra lättnader, är det bättre att göra lättnader i krig än att göra lättnader i fred för dem, som skola tillämpa krigslagarna. I krig bör man hafva enkla förhållanden, man ser på ett ställe och där bör man hafva allt, men i fred gör det mindre, om man tittar först på ett ställe och sedan på ett annat. Jag anser således för min del, att den antagna uppställningen är en brist i förslaget och ingalunda en förtjänst.

Hvad nu frågan beträffar om sambandet mellan strafflagen för krigsmakten, processen och den militära domstolsorganisationen, är det ju olika meningar därom. Den ene tycker så och den andre så. Säkert är, att man alltid varit van att uppfatta saken på det sättet, att det är ett samband och ett mycket stort samband dem emellan. Detta har varit utskottets enhälliga uppfattning, och den kunde vi naturligtvis icke frånträda.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Petersson, Albert: Jag tillåter mig göra ett par anmärkningar med anledning af den siste talarens anförande.

Han upplyste, att utskottet ägnat detta lagförslag en fullständig realbehandling och gått igenom det. Ja, naturligtvis har utskottet så gjort, innan det kommit till det resultat, som föreligger i utlåtandet. — Jag blott beklagar, att denna realbehandling och de anmärkningar, som därunder förekommit, icke, såvidt jag vet, äro offentliga och antagligen icke heller blifva det så, att de kunna tjäna till ledning för dem, som hafva med detta arbete att göra. Det är ju ganska godt, då ett arbete af denna art skall göras, att hafva tillgång till de anmärkningar, som äro framställda, så att hänsyn kan tagas till dem, i stället för att stå ovetande om dem och se dem komma fram efteråt.

Herr Trygger anmärkte, såvidt jag fattade honom rätt, att lagen var illa lagd, därför att den särskildt behandlade hvad som borde stadgas för krigstid, och att det hade varit bättre, om första delen skrifvits så, att den afsåge krigstid, och senare delen afhandlade hvad som borde gälla i fred. Jag tror icke, att det vore lämpligt skrifva normallagen för ett lyckligtvis så sällsynt fall som krig,

utan den bör väl vara sådan, att den afser fredstid. Att behålla den nuvarande uppställningen af gemensam lag för båda dessa fall anses allmänt otillfredsställande.

Ang. förslag till strafflag för krigsmakten m. m.
(Forts.)

Herr Trygger: Herr statsrådet beklagade, att utskottets realbehandling icke kommit till synes i motiveringen. Men jag tror för min del icke, att det är brukligt att, när man på formella skäl afstyrker ett lagförslag, taga in i motiveringen hvad för resultat man kommit till vid realbehandlingen. Och för resten är det väl så, att utskottet tillerkänner sin realbehandling den betydelse, som utskottet anser lämplig; och utskottet är väl berättigadt att icke taga upp några materiella skäl, som icke äro nödvändiga för det resultat, hvartill utskottet kommit. För resten, den, som vill taga reda på realbehandlingen, kan få reda på den i utskottets protokoll.

Sedan talade herr statsrådet om att icke någon människa kunde tänka så galet som att lägga lagen så, att man gjorde en normallag för krigstid och så en undantagslag för fredstid. Nej, så enfaldig har icke någon varit, icke ens jag, men man kunde tänka sig göra så som det för närvarande är, att det står på ett ställe det, som gäller både för freds- och krigstid.

Herr von Baumgarten: Då jag inom utskottet deltagit i frågans behandling, ber jag att för herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få tillkännagifva, att jag inom utskottet förfäktade de åsikter, som den ärade talaren på kalmarbänken här gjort gällande, och det framhölls där i synnerhet det olämpliga uti att ålägga officerare och underofficerare sträng arrest, som kunde skärpas genom sängkläders borttagande, hvilket jag ansåg synnerligen olämpligt för äldre officerare och underofficerare. Att ålägga en 40 å 50 års gammal officer att ligga på golfvet utan sängkläder kan icke vara lämpligt. Det skulle ju kunna hända, att en äldre person genom längre tjänstetid kunnat ådraga sig flera straff och till sist åläggas strängarrest, då är bättre, att en sådan person ställes under domstol och begäres om afsked för honom. Och icke kan det vara lämpligt, att läraren får lika straff som lärjungen, utan det bör väl vara någon skillnad mellan de båda arterna af disciplinstraff, lämpadt efter deras bildningsnivå. För öfrigt, om herr statsrådet behagar genomläsa anförandet af talaren på kalmarbänken, så instämmer jag till alla delar med honom.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kamraren hvad utskottet i föreliggande moment hemställt.

Mom. b) — e).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 2—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande klockan 7 på aftonen.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 9 och 12 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 32 och 41 i nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt §§ 34 och 43 i nådiga förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 jämte inom Riksdagen i ämnet väckta motioner, samt

n:o 62, i anledning af väckta motioner dels om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående kommunal rösträtt för gifta kvinnor, dels ock om ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Ang. rätt till
fiske i de större
insjöarna.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 9 och 12 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 63, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt till fiske i de större insjöarna.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänskjuten motion, n:o 86, hade herr *O. A. Berg* i Staby föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda frågan om rätt till fiske i de större insjöarna samt för Riksdagen framlägga förslag till bestämmelser därför.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att herr Bergs förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Afzelius: Då lagutskottets afstyrkande af denna motion berott på att frågan vore under behandling i lagberedningen, ber jag att få säga ett par ord, på det att man icke af denna utredning skall vänta mera än hvad som med densamma är afsedt.

Motionären har önskat bestämmelser angående rätten att utöfva fiske i de stora insjöarna. Som bekant, är i afseende å de mindre

sjöarna denna rätt delad strandägarne emellan och lagen innehåller bestämmelser huru denna delning skall försiggå, äfven om, såsom vi veta, det är ganska svårt att tolka lagens bestämmelser i detta fall. I afseende å de stora sjöarna vet man emellertid ingenting, man vet ej huru långt strandägenderätten sträcker sig. Man vet visserligen, att ett stycke ut i sjön sträcker sig jordägenderätten och att det sedan finnes ett territorium, dit den icke når, men huru långt detta jordägarens område sträcker sig vet man icke. Nu har lagberedningen till uppgift att omarbete jordabalken och att till följd däraf också behandla frågan om gränserna emellan olika jordegendomar, huru dessa gränser olika jordegendomar emellan skola uppdragas på land och på det af vatten betäckta området. Detta är lagberedningens uppgift, men icke att direkt befatta sig med fiskerätten. Å andra sidan är det ju mycket sant och riktigt, att rätten att fiska är beroende af huruvida man rör om territoriet. Man kan nog säga, att den, som är strandägare, i allmänhet har ensam rätt att fiska på sitt område, ty detta är en utöfning just af hans strandägarerätt. Men alldeles gifvet är det icke i hvarje fall, fiskerätten *kan* behandlas för sig och oberoende af strandägenderätten. Denna modifikation vill jag alltså göra i fråga om utskottets motivering. Den inverkar för öfrigt icke på lagutskottets öfriga resonemang, ty det är ju klart, att innan man börjar att ordna något i afseende å fisket, bör man veta, hvar gränsen för strandägenderätten går.

Själftva frågan om huru det förhåller sig i afseende å de större insjöarna, är en fråga, som öfver hufvud taget hör till de mest dunkla i vår rätt. De undersökningar, som från lagberedningens sida gjorts, visa, att det icke finnes någon samstämmighet på detta område, icke ens i afseende på samma sjö, i det att på somliga ställen rätten att fiska är bestämd till ett visst afstånd från den punkt, där fast djup börjar, och på andra ställen har den fastställt efter någon annan grund; i vissa delar af en sjö säger man, att här har endast strandägaren fiskerätt, om andra delar af samma vidd heter det: nej, det finnes ett territorium i midten, som ej hör strandägaren till. Huru skall man nu kunna afhjälpa detta missförhållande? Ja, mina herrar, det är ytterligt svårt, därför att man icke kan i lagen ställa upp någon enkel regel, som kunde tyckas passa för de flesta fall, t. ex. föreslå 180 famnar från den punkt, där ett visst djup vidtager. Hvarför kan man ej det? Jo, därför att man måste säga, att redan nu finnes det en gällande rätt på detta område, det finnes bestämda normer, fastän man icke kan uppgifva hvilka de äro; man kan därför svårligen gifva någon bestämmelse i lagen, som skulle göra ändring i hvad som för närvarande må anses vara gällande, ty då skulle man göra ingrepp uti redan förvärfvade rättigheter. Men å andra sidan kan detta tillstånd, som är ett verkligt kaos, ty ingen människa vet ju huru det egentligen är, ej längre få fort fara. För min del kan jag icke för när-

Ang. rätt till
fiske i de större
insjöarna.
(Forts.)

Ang. rätt till
fiske i de större
insjöarna.
(Forts.)

varande tänka mig någon annan möjlighet än att låta anordna en officiell undersökning för hvarje särskild sådan här större insjö och sedan göra en reglering med ledning af de upplysningar, som därvid kunnat vinnas. Emot den gjorda regleringen borde klagerätt — inom en viss mycket rymlig tid — medgifvas. Där det klagas, blir det en domstolsfråga och saken afgöres genom dom; öfverklagas icke regleringen, vinner densamma laga kraft. På detta sätt skulle man komma till ett verkligt rättstillstånd äfven på detta område.

Jag har, som sagdt, icke något att invända mot lagutskottets hemställan, utan han blott velat inlägga denna lilla reservation. Jag kan tillägga, att jag yttrat mig äfven i viss mån uti egenlyttigt syfte för att möjligen förmå dem af herrarne, som ha något att upplysa i denna fråga, att lämna lagberedningen tillfälle att därpå få del; förhållandena äro verkligen så växlande och så skiftande, att man måste söka erhålla upplysningar från alla delar af vårt land angående desamma.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Omanordnande
af kreditan-
stalter för kom-
muner och fast-
tighetsägare.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 9 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 17 i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Konungen i fråga om anordnande af en låneanstalt för kommuner inom riket m. m.

Till utskottets behandling hade blifvit hänvisade 1:o en af herr *Trapp* väckt motion, n:o 37, hvaruti motionären hemställt, att Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i afseende å inrättandet genom statens försorg af en kommunal låneanstalt, samt att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt till Riksdagen inkomma med de yttranden och förslag, hvartill utredningen kunde föranleda, och 2:o en af herr *Gustaf Berg* väckt motion, n:o 49, hvaruti föreslagits, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, *dels huruvida och under hvilka villkor* allmänna hypotekskassan för Sveriges städer skulle kunna af staten erhålla, i af staten utgifna räntebärande obligationer, en grundfond af sådan storlek, att hypotekskassan därigenom sattes i stånd att på ett tillfredsställande sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen lånebehof, *dels ock*, om denna utredning skulle gifva vid handen, att dessa lånebehof ej lämpligen kunde tillgodoses af en för dem gemensam kreditanstalt, *huruvida och på hvilka villkor* staten skulle kunna på nyss angifna sätt garantera såväl en lånekassa för rikets kommuner som äfven allmänna hypotekskassan för Sveriges städer för att sätta dem i

stånd att på ett fullt effektivt sätt fylla, den förra kommunernas, och den senare fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen kreditbehof.

Omnordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Forts.)

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att Första Kamraren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla,

att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka villkor en eller flera hypotekskassor med grundfond af statsobligationer, tillhandahållna af staten, skulle kunna organiseras i ungefärlig öfverensstämmelse med motionärernas förslag, eller huruvida kreditväsendet för kommuner och fastighetsägare kunde på annat sätt ordnas under statens medverkan;

samt att Kungl. Maj:t därefter ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen möjligen kunde föranleda.

Herr Wennberg: Då det här gäller att utsträcka statens garanti till ett område af den utländska upplåningen, hvilket icke förut varit i åtnjutande af sådan garanti, måste man naturligtvis vara mycket försiktig. Skulle garantien komma att utkrävas, innebär detta icke blott en gifven förlust af det garanterade beloppet, utan en sådan fatalitet måste naturligtvis äfven betänkligt rubba förtroendet både för öfriga statsgaranterade papper och — hvad värre är — för statens egna obligationer.

Det gäller, då synes det mig, till en början söka besvara följande frågor:

1. *Hurudan är den erbjudna säkerheten i och för sig?*
2. *Har upplåning mot denna hittills ej kunnat ske i nödig utsträckning och mot rimliga villkor?*

Hvad först säkerheten beträffar, är det ju här närmast fråga om s. k. »annan fastighet» i stad; och utvisar statistiken (General-sammandragen öfver bevillningen) för dessa fastigheter ett mycket hastigt stigande värde: Stadsfastigheternas värde har ökat från 1,107 millioner 1890 till 2,452.5 millioner 1907 eller med öfver 120 procent, medan den bevillningstaxerade jordbruksfastigheten samma tid vuxit från 2,159 millioner till 2,555.8 millioner eller med endast cirka 18 procent. Ökningen för stadsfastigheterna har märkvärdigt nog varit mindre i Stockholm än i andra städer: Stockholmsfastigheterna hafva stigit från 469 millioner år 1890 till 1,021.7 millioner år 1907 eller med cirka 119 procent, men öfriga städers fastigheter från 638 millioner till 1,430.8 millioner eller med 124 procent. Värdestigningen har för båda grupperna varit lika konstant som betydande. Men huru tydligt dessa siffror än ådagalägga våra städers kolossala utveckling på de senare decennierna, så måste vi ändock komma ihåg, att dessa värden äro underkastade konjunkturernas växlingar äfvensom att de, såsom hufvudsakligen improduktiva, icke hafva samma valör som värdena å

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare. jordbruksfastigheter, hvilka till sin natur måste anses öfvervägande produktiva.

Vi öfvergå nu till den andra frågan: angående omfattningen och villkoren för den hittills varande upplåningen mot säkerhet af stadsfastigheter.

I detta afseende innehåller den senast utkomna statistiska berättelsen för rättsväsendet mycket intressanta och talande uppgifter. Berättelsen gäller år 1905 och enligt den hade den in-tecknade gälden vid sagda års utgång följande omfattning:

Stockholm:	taxer:svärde	922.4 mill.,	in-teckn.-gälden	614.4 mill.
Öfriga städer:	»	1,308.7 »	»	765.3 »
Samtliga »	»	2,231.1 »	»	1,379.7 »
Landsbygden:	»	3,344.8 »	»	1,477.7 »

I relativa tal uttryckt innebär detta, att af fastigheterna in-tecknats i Stockholm 66.6 procent, i öfriga städer 58.5 procent, i samtliga städer 61.8 procent och på landsbygden 44.2 procent.

Se vi, huru denna kolossala in-teckningssumma för städerna tillkommit, så finna vi, att de för hvarje år i stadsfastigheterna in-tecknade beloppen, med undantag af krisåren 1900—01 äfvensom 1905, varit i betydande stegring, ända till 15 à 25 procent om året.

Detta är siffror, som tala. Det visar sig, att redan för närvarande hafva stadsfastigheterna kunnat belastas med in-teckningar i sådan grad, att knappt mer än $\frac{1}{3}$ af taxeringsvärdet återstår att ytterligare in-teckna. Detta förhållande synes mig innebära ett allvarligt gif akt! Det kan efter min mening ej vara tal om statsgaranti för att framkalla en ökning i denna lånerörelse, hvilken redan nått en alltför stor omfattning.

Det enda, som skulle kunna motivera statens inskridande, skulle vara afsikten att bereda lättare villkor för dessa lån; och vi äro därmed inne på frågan om de villkor, som för närvarande gälla för de ifrågavarande lånen. Såsom tillägg till hvad utskottet i detta afseende anført torde förtjäna framhållas den kolossala ökningen i bankernas belåning af in-teckningar. Vid utgången af år 1890 hade Stockholms In-tecknings-Garanti-Aktiebolag utestående in-teckningslån 63.7 millioner och öfriga banker 61.6 millioner. Dessa belopp hade vid 1907 års slut ökats till respektive 123.4 och 328.0 millioner. Det visar sig sålunda, att en allt större del af fastighetsbelåningen pressats in under de strängare villkor, som gälla för bankernas befattning med dessa lån; och särskildt de allra senaste tidernas erfarenheter tala nog för att den kolossala omfattningen af stadsfastigheternas belåning i vårt land lägger tunga bördor på de axlar, som ytterst skola bära utgifterna för denna belåning.

Hvad särskildt beträffar stadskommunernas skuldsättning, så visar ju proportionen mellan de i utskottets betänkande anförda talen för 1904: tillgångar kronor 413.6 millioner, skuldsumma kro-

nor 291.4 millioner = 71.68 procent af tillgångarna — ett förhållande, som ger anledning till ganska allvarliga betraktelser om våra statskommuners lättsinniga lånepolitik. Förhållandet är, såsom man kan vänta, ej bättre för år 1905, för hvilket statistiken numera föreligger: tillgångar 458.4 millioner, skulder 329.9 millioner, motsvarande 71.97 procent af tillgångarna. En jämförelse med t. ex. Tyskland ställer ej heller våra städer i en gynnsam dager:

	Skulder pr invånare 1905.
Stockholm	394: 81 kronor.
Göteborg	274: 31 »
Malmö	357: 90 »
Gäfle	345: 92 »
Helsingborg	423: 39 »
<i>Obs.!</i> Berlin	207 mark
München	488 »
Frankfurt	548 »
Dresden.....	261 »
Köln ...	255 »
Leipzig	199 »

Jag öfvergår därefter till följande frågor: *Är statsgaranti nödvändig eller nyttig?*

Det förut anförda synes mig ej gifva stöd åt uppfattningen om något så oafvisligt behof, då man finner, att den ifrågavarande lönerörelsen kunnat uppnå en sådan omfattning, som här antydts. Men man kan ej neka, att det skulle medföra åtskilliga stora fördelar, om denna upplåning blefve ledd i något andra banor än hittills. Jag tänker härvid icke blott på de lånesökande själfva, som därigenom skulle få lättare att skaffa pengar och uppnå drägligare villkor; ej heller blott på den lättnad i penningmarknaden för öfrigt, som skulle följa däraf, att hela fastighetsbelåningen och den kommunala skuldsättningen hänvisades till en särskild låneanstalt; utan hvad som framför allt synes mig tala för bifall till utskottets förslag är detta: att hela denna betydande upplåning genom att ställas under statsgaranti också skulle komma under en skärpt kontroll. Denna har jag tänkt mig skulle visserligen i första rummet gälla de lån, som blefve beviljade från den särskilda låneanstalten. Men då man kunde tänka sig, att kommuner ville söka lån äfven på annat håll, anser jag, att hvarje beslut om upptagande af lån från kommuns sida borde underställas anstaltens pröfning. Endast på detta sätt tror jag att denna omfattande lånerörelse skall kunna hållas inom gränser, som icke medgifva ett fullföljande af den nuvarande lättsinniga skuldsättningen. Detta synes mig så mycket mera angeläget som ingen vet, om ej den förändrade sammansättning, som våra kommunala representationer om några år komma att få, kommer att leda till betydligt ökade utgifter för diverse

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare. allt annat än produktiva ändamål. Den granskning af från kommunerna inkommande låneansökningar, som för närvarande företages hos Kungl. Maj:t, är — det visar erfarenheten — ingalunda tillräcklig för att förhindra kommunerna att i sin upplåning gå längre, än klokhet och omtanke bjuda.

(Forts.)

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Berg, Lars: Innan diskussionen fortsättes i denna fråga, anser jag mig böra göra ett kort meddelande.

Det förhåller sig nämligen så, att sedan utlåtandet i denna kammare blifvit utdeladt, har Andra Kammarens tillfälliga utskott äfven fattat beslut i samma sak och nästan alltigenom i samma ordalag, så när som på tre eller fyra ord i klämman, och då dessa ord kanske äro i någon mån mera preciserade, skulle det måhända kunna anses lämpligt, om Första Kammaren i öfrigt vill saken, att Kammaren fattade sitt beslut i med det nyssnämnda fullt öfverensstämmande form. Det är nämligen så, att i denna del af klämman efter orden: »eller huruvida kreditväsendet för kommuner och fastighetsägare» inskjutits orden »i städer och stadsliknande samhällen». Det gäller blott dessa fem ord, och då skulle klämman lyda: »eller huruvida kreditväsendet för kommuner och fastighetsägare i städer och stadsliknande samhällen må kunna på annat sätt ordnas under statens medverkan.»

Jag hemställer därför, att klämman ändras i detta utskottets utlåtande på följande vis:

»att Riksdagen måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka villkor en eller flera hypotekskassor med grundfond af statsobligationer, tillbandahållna af staten, skulle kunna organiseras i ungefärlig öfverensstämmelse med motionärernas förslag, eller huruvida kreditväsendet för kommuner och fastighetsägare i städer och stadsliknande samhällen må kunna på annat sätt ordnas under statens medverkan;

samt att Kungl. Maj:t därefter ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen möjligen kan föranleda.»

Herr Jonsson: Jag skall icke inlåta mig på frågan, om och i hvilken grad en utaf staten understödd låneanstalt i riktning af hvad den ena eller andra motionären här föreslagit skulle kunna medföra den åsyftade fördelen, nämligen billigare penningar för dem, som ur kassan behöfde låna upp sådana. Det är mycket sannolikt, att någon nedsättning i räntan skulle i åtskilliga fall kunna ernås genom en sådan anordning, men denna nedsättning är i så hög grad beroende af huruvida lånemarknaden för sådana fasta lån som dessa kommer att ligga i ett gynnsamt läge eller icke, så att det är mycket svårt att kunna förutsäga verkningarna i det åsyftade hänseendet. Detta förslag är emellertid blott ett eko

af hvad vi tid efter annan hört och sett framställas inom vårt land, att under de trånga penningtider, som varit rådande, det borde vara statens eller andras oafvisliga skyldighet att utifrån skaffa de penningar, som enhvar ansett sig hafva rätt att låna. Det är som sagdt något af denna tendens, kan man säga, som gifvit sig uttryck i de väckta motionerna, och det är också nära till hands liggande, att, då allmänna hypoteksbanken fått en grundfond af 30 millioner i obligationer, det skulle vara fullständigt på sin plats, att, beträffande låneanstalter för stadskommuner och fastighetsägare inom dylika kommuner, staten trädde emellan och stärkte krediten. Ja, det kan sägas åtskilligt till förmån för en sådan uppfattning, men ej äro väl förhållandena fullt jämförliga mellan de föremål af ytterst viktig produktiv art, som allmänna hypoteksbanken har till syfte att stödja, och dem, som här äro i fråga. Allmänna hypoteksbanken likasom hypoteksföreningarna få icke lämna ut lån mot annan säkerhet än den, som ligger i själva jordens, uti den producerande markens, afkastning; hvarken växande skog eller åbyggnader få där tagas i beräkning vid värderingen, utan blott de fasta föremål, som alltid böra kunna beräknas vara af produktiv natur, hvarigenom sålunda säkerheten för de inteckningar, som tagas i sådana fastigheter, kunna i det närmaste anses såsom absolut tryggande. Här gäller återigen frågan, dels att stadskommunerna skulle ur en sådan anstalt få taga upp lån och dels att fastighetsägare inom stadskommunerna och liknande samhällen skulle ha samma rätt. Uti intetdera fallet är det möjligt, såvidt jag kan förstå, att erbjuda jämförliga säkerheter, för så vidt man icke beträffande inteckningar i dessa fastigheter hufvudsakligen får hålla sig till tomten och icke taga hela husvärdet i anspråk såsom det vid hvarje fall finnes, ty det blefve nog alltid mer eller mindre riskabelt att göra sig fullt säker på att brandförsäkring och däri upptagna värdena för dessa hus äro af beskaffenhet, att, om olycka inträffar, full ersättning i hvarje fall skulle komma att utgå. Hvad kommunerna hafva att erbjuda som säkerhet är naturligtvis icke realsäkerhet bakom lånet, utan där skulle säkerheten ligga i kommunens ekonomiska bärkraft eller i förmågan att under hvarje förhållande fullgöra de utgifter, som för kommunalt ändamål krävas, sålunda äfven lån. Och motionärerna likasom utskottet hafva här tämligen bestämdt framhållit, att det hitintills icke kunnat påvisas, att någon kommun brustit i fullgörandet af dessa sina skyldigheter, och jag tror, att jag på det hela taget måste gifva utskottet och motionärerna rätt härutinnan, om också vi icke få göra oss alltför säkra med hänsyn till hvad framtiden i detta fall kan bära i sitt sköte. Vi veta, huru allting inom det allmänna och kanske allra mest inom kommunerna i socialt afseende tenderar till förbättringar på alla områden i afseende på skolor, sjukhus och inrättningar af alla slag. Det är nog icke så säkert, att alla dessa alltid äro af behovet påkallade;

*Omanordnande
af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Folts)*

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Forts.)

åtminstone i fråga om storlek och dyrbara inredningar och byggnadssätt m. m. kan det nog sägas, att man icke alltid går till väga med nödig sparsamhet. Jag menar således, att man icke kan med någon större säkerhet profetera, att hvarje kommun, som exempelvis finge lån ur en sådan kassa, skulle komma att fullgöra de annuiteter, som dess upptagna lån kräfde. Och ändå får jag säga, att dessa tvenne omständigheter för mig icke varit de afgörande skälen för mitt betraktelsesätt i denna sak, utan de skälen ligga på helt andra håll.

Kammaren känner och vi hörde det nyss äfven af den förste ärade talaren, hurusom landets skuldsättning både inom och utom landet i förhållande till de reella värdena, som ligga bakom, hafva med en oroväckande fart vuxit år efter år. Kammaren torde också känna, huru det är bestäldt med vår utländska betalningsbalans, hvilken vi år efter år hafva att reglera genom ökad utländsk skuldsättning till belopp, som ofta äro mycket större än de årliga annuiteter landet har att erlægga på sin utländska skuld. Man är då berättigad att framställa den frågan: om sådana låneanstalter bildas och ytterligare stora utländska lån därför måste upptagas, kan då användningen af de lånemedel, hvilka i någon mån kunna billigare erhållas af kommuner eller utaf fastighetsägare i städer och municipalsamhällen, antagas blifva af den beskaffenhet, att det skall gå mycket lätt att därmed erlægga de annuiteter, som komma att belöpa på de i utlandet för speciellt dessa ändamål upptagna lån? Är det sannolikt, att kommunernas utveckling kan blifva af den art, att deras anläggningar och inrättningar blifva af den produktiva betydelse i sådant hänseende, att därmed behovet af importerade varor blifver inskränkt och exporten utaf här i landet producerade varor skulle kunna blifva större? Jag förmodar, att det är icke något tvifvel om att den kommunala verksamheten ej kan komma att utmytna i en gynnsam riktning i den delen, att nämligen verka gynnsamt på vår mycket betänkliga betalningsbalans till utlandet. Huru det skulle komma att ställa sig med hänsyn till enahanda upplåning för fastighetsägare inom de här ifrågavarande samhällena är ej så lätt att förutsäga. Väl är det möjligt, att uppförandet af ett och annat bostadshus skulle kunna ske i någon mån billigare och alltså omständigheterna för dem, som skulle begagna huset genom hyror och dylikt, kunde i någon mån ställa sig gynnsammare. Men inga sådana anläggningar som fabriker eller verkstäder skulle, såvidt jag kan förstå, gärna kunna ifrågakomma till att få del af den lånetyp, som här ifrågasatts, ty dessa fastigheter äro ju af en ännu mera osäker beskaffenhet än bostadshus, emedan fabriker eller verkstäder nästan helt och hållet äro beroende af huru själfva affären går, och vi veta, huru konjunkturerna i dessa fall växla.

Jag menar sålunda, att man mer än en gång måste tänka på, huruvida verkligen en statsunderstödd anstalt i detta fall

kan vara tillräddlig just ur den synpunkt jag här senast har fram

*Omanordnande
af kreditan-
stalter för kom-
muner och fast-
tighetsägare.
(Forts)*

hållit. Men, mina herrar, hvarför skall nu Riksdagen skriva i denna sak? Motionärerna hafva ifrågasatt utredning, åsyftande dels att en låneanstalt för stadskommuner och municipalsamhällen skulle bildas, och dels att fastighetsägarna inom samma kommuner skulle kunna få sina lånebehof fyllda på fördelaktigare sätt än för närvarande, och utskottet själfvt har varit mycket tveksamt om hvad som i detta fall skulle kunna vara att föredraga. Det resonerar om, att det skulle ligga närmast till hands att ombilda allmänna hypoteksbanken till en stor institution, som i sig skulle omfatta samma lånerörelse äfven för stadfastigheter som för kommuner, men svarar på den frågan, att villkoren för dessa olika lån äro så pass åtskilda, att det icke gärna är tänkbart, att en sådan anstalt skulle kunna bildas. Och därefter synes utskottet hufvudsakligen fästa sig vid hvad aflidne motionären Gustaf Berg i denna kammare föreslagit, att anstalten skulle kunna söka sin grund i allmänna hypotekskassan för Sveriges städer, som skulle förändras och utvidgas så, att ur denna kassa både kommunerna i fråga och fastighetsägarna skulle kunna erhålla sina lån. Nå, såsom kammarens ledamöter behagade finna, talar ju utskottet själfvt på sidan 25 om, att representanter för denna allmänna hypotekskassa redan gått in till Kungl. Maj:t med en skrivelse om, att anstalten skulle utbildas och ombildas just i denna riktning. Då frågar jag: har man icke större förtroende för, att Kungl. Maj:t, oafsedt hvarifrån en hemställan göres, skall fullgöra sin plikt lika omutligt, som om den kommit från Riksdagen, eftersom nu Riksdagen i allt fall skall behöfva skriva om saken? Jag tviflar på, att någon har den åsikten, att icke Kungl. Maj:t likaväl tager frågan i öfvervägande och, om Kungl. Maj:t finner utredningen peka hän på något, som bör förändras, äfven kommer in till Riksdagen med förslag i detta afseende.

Nej, såvidt jag kan förstå, ligger det nog något annat under att Riksdagen lika fullt skulle skriva till Kungl. Maj:t. Man hör icke sällan i denna kammare framföras under öfverläggningarna om skrivelser till Kungl. Maj:t rörande utredningar i ena eller andra fallet, att det ingenting betyder, om man begär det och det, då Riksdagen sedan har rätt att efter förhållandena afslå hvad den begärt. Jag förmodar, att under förslaget, att Riksdagen i allt fall skulle skriva, ligger något af den beskaffenhet, att genom sitt beslut att skriva Riksdagen i störres eller mindre grad på förhand binder sig så, att, om Kungl. Maj:t kommer med ett förslag, pekande i den eller den riktningen, Riksdagen då svårligen kan ogeneradt afslå en sak, hvarom den själf aflåtit skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag för min del har den uppfattningen, att, när samma fråga, som afhandlas i detta betänkande, redan ligger hos Kungl. Maj:t, det slags demonstration, att man på förhand liksom

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Forts.)

binder sig genom att Riksdagen dock icke förty skrifver om samma sak, förefaller mig vara tämligen olämplig. Jag tror också, att, om herrarne behaga något se på den motivering, som utskottet begagnat sig af, det skall synas mindre lämpligt, att Riksdagen på grund af en sådan motivering fattar beslut om att aflåta en skrifvelse rörande saken.

Jag vill blott peka på en sak, som kanske icke herrarne observerat, just tydanda på det eko och rop från skilda håll, att penningar måste lånas upp. Det är ett stycke, som börjar med: »Detta skulle» etc. på sidan 25 och med förbigående af en parentes lyder så: »Detta skulle — — — leda därtill, att vårt land erhöles ej mindre än tre olika offentliga kreditinstitut, hvilka vid sidan af riksgäldskontoret och riksbanken komme att uppträda på den utländska penningmarknaden.» Med ett ord: utskottet synes hafva den uppfattningen, att riksbankens mission icke är blott att utgöra en central anstalt, som skall omgärdas med så stor trygghet som möjligt såsom en botten eller grundval för vårt penningväsen, utan att den också skall vara af spekulativ beskaffenhet och uppträda på den utländska lånemarknaden, konkurrerande med riksgäldskontoret, hypoteksbanken och den nya låneanstalten, som skall komma till stånd.

Nej, mina herrar, jag tror, att kammaren gör klokast, om man icke onödigtvis skrifver i den fråga, som det här gäller, hvilken i allt fall är eller måste blifva föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, och därför tager jag mig friheten att yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Berg, Lars: De betänkligheter, som här uttalats mot utskottets förslag, äro ju i viss mån af samma art, som utskottet själf har uttalat, men utskottet har icke desto mindre tillstyrkt en skrifvelse i ärendet, därför att det närvarande sakläget är sådant i vårt land, att vi sakna kännedom om, huru det verkligen förhåller sig med den utländska skuldbelastningen och äfven om de olika låneändamålen och låntagarnes ställning. Det är således för utskottet omöjligt att, såsom den förre talaren sade, taga en bestämd ställning till hufvudfrågan, utan hvad utskottet har tillrådt är en skrifvelse om utredning, och utskottet har också uttalat, att man måste tänka sig dessa låneanstalter synnerligen väl omgärdade med kontroll från det allmännas och statens sida. Innan man fått denna utredning, kan man icke heller, synes det mig, hafva något fog för att yrka ett rent afslag på utskottets framställning. Ty vi veta icke, som sagdt, huru stor statsskuld vi hafva, och icke heller dess relativa betydelse till befolkningen och till vårt lands förmögenhet. Det har icke heller på 15 år förekommit någon statistisk bearbetning, huru det härmed nu förhåller sig. Sedan professor Fahlbeck år 1890 och direktör Palme år 1895 gjorde hvar sin korta essay i den riktningen, ha vi ingenting,

inga publikationer att hålla oss till. Men äfven från låntagarnes sida måste herrarne, som sitta i städernas representationer och hvarjehanda nämnder, som ha till uppgift att förmedla lån till kommuner, erkänna vådan däruti, att vederbörandes insikter om följderna af att kommunerna belastas med utländsk skuld äro ganska ringa och så väl behöfva all den upplysning och ledning, som statistiken och nationalekonomien kunna skänka.

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Forts.)

Vi äro icke ett finansiellt begäfvadt folk — vi följa icke synnerligen med utvecklingen af penningrörelsen och handeln m. m., i synnerhet som staten icke heller gör tillräckligt för spridande af upplysningar i dessa afseenden — vi hafva till exempel en inhemsk marknad, som i goda tider icke är så dålig, men som icke uppsökes ens af staten. Jag har för ungefär tjugu år sedan flera gånger frågat vederbörande i riksgäldskontoret, hvarför icke äfven vi, som då och då i olika landsdelar hafva behof af att äfven mot låg ränta för allmänna fonder få placerade åtskilliga millioner — hvarför icke äfven vi få placera penningar i vårt eget lands statsobligationer. Ingen kunde då i riksbankskontoren få veta, hvar en svensk man kunde få köpa en svensk statsobligation. Ingen kände villkor och kurs. Men det svarades från riksgäldskontoret, att det sista lånet redan vore utbjudet och försåldt i sin helhet på utländsk marknad, att man nästa gång borde i förväg beställa sitt köpebehof — att man då skulle anslå kurs och villkor på riksbankskontoren å landsorten, men att man icke — om jag nu minnes rätt — kunde försälja svenska obligationer genom Sveriges riksbank, emedan denna tog för hög provision för besväret! Jag vet icke, huru riksgäldskontoret nu gör, ty jag har på senare tid ej haft några millioner att placera, men de fonder, jag talar om, hafva nog haft det en och annan gång äfven sedan dess. Det är därför utskottet velat fästa uppmärksamheten på den viktiga saken, att den inhemska lånemarknaden, ehuru den ofta är svag, underskattas och alldeles förbigås, då stat och kommuner så gärna fortsätta med utländska lån för icke produktiva, men naturligtvis nyttiga och förträffliga, hygieniska och kulturella ändamål, oaktadt, om lån för sådana ändamål tagas på den utländska marknaden. detta naturligtvis är i hög grad vådligt för rikets rörelsefrihet och ekonomiska oberoende.

Särskildt hafva jag och ett par andra ledamöter inom utskottet varit betänksamma med afseende å den kommunala låneinrättningen, därför att, om en sådan skulle vara möjlig, hvilket icke är ådagalagdt, det knappast är tänkbart att få någon gemensam ansvarighet mellan olika kommuner. Hvarifrån säkerheten då skulle tagas, skulle en blifvande utredning ådagalägga. Dessutom äro här uttalade önskingar och bestämda villkor för nya låneanstalter, att kontrollen skulle skärpas och om möjligt den utländska upplåningen begränsas. Som ställningen nu är, är den nämligen ohållbar. Kommunerna få handla och vandla precis som de vilja parallellt

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Forts.)

med eller tvärtemot statens lånerörelse. Detta är verkligen icke som det bör vara, och det kan icke heller få fortfara i en så riksviktig fråga som denna, där alla behöfva upplysning och ledning. Utskottet har å andra sidan icke, såsom den förre talaren antydde, velat binda Riksdagen genom skrifvelsens aflåtande. Tvärtom har utskottet mycket skarpt framhållit sådana villkor och kontroller, som för det allmännas väl borde från statens sida krävas för dess eventuella understöd åt förslaget, att både Riksdagen och utskottet skola hafva fullt fria händer, när ärendet återkommer. Men utredning härutinnan bör i allt fall, såvidt jag kan förstå, anses vara en verkligt stor nationell angelägenhet.

Det är därför jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Törneblad: Utan all fråga är det ärende, som nu föreligger, af ganska stor betydelse, och nog tål det vid en utredning. En annan sak är, huruvida den motivering, som utskottet har presterat, är sådan, att man därpå kan eller bör grunda en skrifvelse åtminstone med det begränsade syfte eller det något säreget formulerade syfte, som utskottet här har framlagt. Jag vill till en början endast göra en formell anmärkning — ja, man kan ju kalla den reell också — angående det sätt, hvarpå riksbanken här blifvit omtalad. Den framställningen, att offentliga kreditinstitut skulle vid sidan af riksgäldskontoret och riksbanken komma att uppträda konkurrerande på den utländska penningmarknaden — det uttalandet är oriktigt hvad riksbanken angår och hvilat på en fullständig missuppfattning om riksbankens rättigheter och skyldigheter. Riksbanken uppträder icke som konkurrent med dessa penninginstitut på den utländska marknaden, men väl kan den understundom enligt lag och reglemente behöfva anskaffa ett kreditiv, dock till begränsadt belopp, således verkställa en upplåning af tillfällig beskaffenhet. Hvad som är beslutadt i år om en möjlig upplåning af 40,000,000 kronor rör i själfva verket i första hand riksgäldskontoret, om det också berör riksbanken i någon mån, men äfven det är icke afsedt att vara en placering för längre tid. Det är en anmärkning, som jag måste rikta mot motiveringen.

Det har redan talats om inblandningen af hypoteksbanken. Ja, där har utskottet tagit med ena handen och gifvit med den andra, såvidt man kan blifva riktigt på det klara med hvad utskottet menat — kanske med hvad det velat, men vilja och kunna äro icke alltid detsamma. Och det har utskottet också erkänt. Där emot erkänner jag mycket gärna, att det kan finnas åtskilligt fog för talet om en låneanstalt särskildt för våra kommuner. Den sista tidens tilldragelser hafva mer än tillräckligt visat, hvilka olägenheter den kommunala skuldsättningen, sådan den för närvarande är ordnad, kan hafva med sig. Ty det är ett faktum, att på hösten åtskilliga kommuner lågo med sväfvande skuldmassor, upptagna på kort tid i afvaktan på bättre tider, hvilka dessa kom-

muners styresmän borde hafva insett icke kunde komma så fort, lågo, säger jag, med sväfvande skuldmassor, som tyngde så, att det hindrade kassor och andra anstalter att lämna tillräckliga försträckningar mot fastighets- eller inteckningssäkerhet. Det har nu, såvidt jag kunnat finna, blifvit i någon mån rättadt. Huruvida återigen den tillämnade anstalten för kommunerna skulle kunna medföra, att kommunerna uppmuntrades i sin skuldsättning, vill jag lämna därhän. Jag hoppas, att den aldrig skulle upprättas under sådan form eller med sådan motivering, att den innebure en uppmuntran till fortsättning. Ty vare sig kommunerna fortfarande i så hög grad skuldsätta sig till utlandet eller inom landet, är det en ganska betänklig sak för landet och för de särskilda kommunerna. Ändamålen kunna vara mer eller mindre produktiva, ofta beroende på en viss täflan om, hvilkendera kommunen som kan mest eller bäst tillgodose framkommande behof, men säkert är det, att skuldsättningen fortgått starkare, än önskligt hade varit, och kommer en låneanstalt till stånd, hvilket jag för min del icke anser skadligt, utan snarare nyttigt, torde dock regeringen kunna eller böra tänka på, om någon strängare pröfning eller någon begränsning af kommunernas skuldsättningsrätt kan eller bör förekomma. Det finnes sådana begränsningar i annars ganska själfständigt styrda samhällen, såsom exempelvis i Nordamerika.

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Forts.)

Huruvida åter med den kommunala låneanstalten skulle kunna förenas eller bredvid den sättas en låneanstalt, afsedd för fastighetsägare i städer och stadslignande samhällen, vill jag icke bestämt uttala mig om. Hvad jag fruktar är, att, om statens garanti skulle lämnas, såsom här antydningvis är sagdt, till flera kassor af detta slag, dessa skulle komma att konkurrera med hvarandra, hvilket icke vore nyttigt. Jag tror därför, att ett uttalande om en eller flera lika kassor med sammanförande af kommuner och fastighetsägare har sina stora betänkligheter. Men jag medgifver mycket gärna, att en utredning i denna viktiga fråga kan anses vara önsklig, och framför allt tror jag, att, när man ser mycket noga på utskottets framställning, hvar och en skall erkänna, att en utredning behöfs.

Jag har intet yrkande.

Herr Benedicks: Den förste talaren, den ärade ledamoten på gäflborgsbänken, motsatte sig utskottets förslag och talade om skuldsättningen och hvad han hade emot den. Jag vill då fråga: hvilken af eder, mina herrar, hyser icke den önskan, att skuldsättningen vore mycket liten, helst ingen alls, om man ändock kunde hafva kvar alla de ofantligt för landet i sin helhet inbringande företag af alla slag, främst järnvägarna, hvilka alla förorsakat skuldsättning, men som väl ingen önskar, att de nu ej vore till! Men när nu skuldsättningen en gång förefinnes, frågar jag: huru

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare. skall man bäst ställa sig till den, skall man låta det vara som det är, eller skall man vidtaga någon ändring?

Här föreligga två motioner, den ena af herr Trapp, den andra af herr G. Berg, båda rörande en låneinrättning för rikets kommuner, dit äfven landstingen ju skulle hänföras. Jag för min del kan icke vara med om, att anstalten grundas så, som herr Trapp föreslagit. Jag vill icke så mycket fästa mig vid styrelsens sammansättning, nämligen att tre ledamöter skulle utnännas af Kungl. Maj:t, den fjärde af fullmäktige i riksbanken och den femte af fullmäktige i riksgäldskontoret. Där skulle antagligen byråkratien komma att regera riktigt i sin prydno, och då man redan gjort liknande erfarenhet i alimänna hypoteksbanken, tänkte jag icke, att detta skulle ånyo komma i fråga. Jag antager, att han föreslagit detta för att undgå den andra klippan: bristande säkerhet i *framtiden* för lånen. Både herr Bergs och herr Trapps förslag lida enligt min och äfven enligt utskottets tanke af den bestämde olägenheten, att staten skulle lämna 30 millioner kronor i statsobligationer till garanti för en institution, som skulle bemedla lån till kommunerna, för hvilka lån *förmånsrätt* ej ännu är införd, ty huru är det med den säkerhet för staten, som i detta fall erbjudes? Jag vill förutskicka den upplysningen, som kanske behöfs för några här i kammaren, att allmänna hypotekskassan för Sveriges städer har, enligt en paragraf i reglementet, af Kungl. Maj:t erhållit tillstånd att äfven utlåna lån till *kommuner*. Således, både herr Bergs och herr Trapps motioner äro i detta hänseende lika, nämligen däri, att den säkerhet, som i dag ställes för ett lån, kan vara af litet eller intet värde om ett visst antal år, därför att det enligt svensk lag icke finnes någon *förmånsrätt* för lånen till kommuner och landsting. Det är alldeles gifvet, att här förefinnes en lucka, som *först* bör fyllas, och jag tänker, att detta skulle väl kunna blifva föremål för en utredning.

Ifall denna lucka blir fylld, är frågan denna: skall man hafva tre skilda hypoteksbanker, eller är det bättre att tänka sig en enda rikshypoteksbank i likhet med den, som Frankrike äger i Crédit Foncier, som förmedlar alla dessa lån både till fastigheter på landet samt i städerna och till kommunerna? Den siste ärade talaren var till min glädje med om och ingick på denna tanke, men herr Olof Jonsson i Hof sade, att han icke ansåg det tänkbart att kunna bilda en sådan rikshypoteksbank? Då vill jag påstå, att det är icke blott tänkbart utan — regeringens medverkan förutsatt — att det vore äfven rent af gynnsamt för hela landet, om hypoteksbankerna sammansloges till en enda, som därigenom blefve mera fri och allenabestämmande i fråga om lånens upptagande och icke behöfde täfla med de konkurrenter, om hvilka utskottet talar. Visserligen upptager riksbanken sällan lån, men att det *kan* komma i fråga, har den siste ärade talaren själf medgifvit.

Men om man nu i första rummet tänker på säkerheten och

därför tror, att en rikshypoteksbank icke kan inrättas, så ber jag att få ingå litet närmare på dessa förhållanden. Om man undantager de fastigheter, hvilkas hufvudsakliga värde ligger i skog, och de fastigheter, som äro belägna i närheten af städer och fabriker och därigenom få ett annat värde, kan man säga, att fastigheternas på *landet* värden — om de också icke direkt fallit, hvilket de dock i många fall gjort — likvisst icke stigit; således äro de säkerheter, som ligga till grund för lån i allmänna hypoteksbanken — utan all fråga förstklassiga — dock under nuvarande förhållanden snarare af sjunkande natur. Huru förhåller det sig däremot med fastigheterna i städerna? Jo, här råder just motsatsen, ty dessas värden hafva under flera år stigit och stiga fortfarande. Alltså vore det fördelaktigt för en bank att på det viset förstärkas med de allra bästa säkerheter. Hvad slutligen kommunerna angår, är det väl alldeles påtagligt, att, om Kungl. Maj:t sätter en rätt snäf gräns vid meddelande af tillstånd i de fall sådant behöfves för låns upptagande och första förmånsrätt erhålles för kommunlån, ett sådant lån bör vara lika säkert som något annat. I detta fall skulle man således få den bästa säkerhet för lån, man gärna kunde tänka sig. Och jag upprepar det, detta vore fördelaktigt för landet; jag vill icke särskildt tala om hvad man kunde inbespara, utan fördelaktigt därigenom att man kunde få blott en enda bank, som uppträder och lånar, som blir allmänt bekant som utomordentligt säker och närmast vore att likna vid den institution i Frankrike, som upptager de flesta lånen; den blefve helt enkelt en *Crédit Foncier suédois*. Detta skulle väl bidraga till att stärka vår skuldsättning. Afslås utskottets hemställan, förblifver *skuldsättningen* densamma som förut; skillnaden blifver blott, att de *korta* papperen ej kunna utbytas, som önskligt vore, emot *lån*.

Slutligen yttrade herr Olof Jonsson i Hof, att till Kungl. Maj:t redan ingifvits en framställning af enskilde om ändring i denna sak. Ja, det är mycket sant, och Kungl. Maj:t kan skänka denna framställning den uppmärksamhet Kungl. Maj:t vill, men jag behöfver väl icke påpeka, att det är en väsentlig skillnad mellan när Riksdagen och när enskilde göra en framställning hos Kungl. Maj:t. I förra fallet sker det med mycket större pondus, och i denna framställning skulle implicite ligga, att Riksdagen hyser den åsikten, att regeringen borde framkomma med ett förslag i ämnet, hvilket förslag skulle skilja sig från det beslut Riksdagen för 23 år sedan fattade, nämligen att icke på några villkor lämna allmänna hypotekskassan för Sveriges städer någon grundfond i statsobligationer i likhet med hvad som gifvits allmänna hypoteksbanken.

Enligt hvad jag antager, var det såsom enskild ledamot af utskottet som vår ärade ordförande, herr Berg, tillät sig föreslå en ändring i klämman. Jag vill icke påstå, att detta är bättre,

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Forts.)

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare. (Forts.)

men därigenom vinnes åtminstone den fördelen, att klämmarna i båda kamrarnas beslut kunna blifva lika. För min del tvingas jag däraf att yrka bifall till utskottets hemställan med det af herr Berg gjorda tillägget.

Herr Wennberg: Då mitt yrkande helt nära sammanfaller med landshöfding Bergs, beder jag att få instämma med honom.

Grefve¹ Hamilton, Raoul: Den senaste aktade talaren framhöll lämpligheten af att Sveriges rikshypoteksbank — jag förmodar, att han därmed menade Sveriges allmänna hypoteksbank — öfvertoge äfven den rörelse, som nu ligger i händerna på Sveriges hypotekskassa, d. v. s. belåning af stadsfastigheter och utlåmning af kommunallån. Jag vågar förmena, att en sådan utvidgning af hypoteksbankens verksamhet icke skulle vara vidare tilltalande för dess delägare, ty de säkerheter, som då komme att erbjudas, vore helt annorlunda beskaffade än de, som nu finnas hos hypoteksbanken. Men äfven om dessa delägare skulle låta sig nöja till följd af påtryckning från Riksdagen och från regeringen, så föreställer jag mig, att innehafvarne af obligationer skulle anse, att man trädde deras rätt för nära. Såsom intresserad i hypoteksbanken har jag velat uttala denna åsikt.

Hvad själfva saken beträffar, så syftar ju utskottets såväl motivering som kläm på att bereda billigare länemedel åt ägare af stadsfastigheter äfvensom åt kommuner därigenom, att staten skulle iklåda sig en viss garanti för dessa lån, hvarigenom de skulle kunna till lämpliga kurser införas på den utländska marknaden. Således begäres här statens understöd för att öka vår utländska skuldsättning.

Studerar man detta utskottets betänkande, så synes det mig, att motiveringen har gått i en riktning och klämman i en annan. Här framhålles i motiveringen, att vår utländska skuld har vuxit till häpnadsväckande siffror. Jag skall icke ingå i någon kritik af huruvida dessa siffror äro riktiga, men i alla fall framhålles här, att den utländska skulden går till nära en milliard kronor, och af denna skuld har en stor del tillkommit för improduktiva ändamål. Nu veta vi, att de medel, som upplånas af staten, nära nog uteslutande användas för produktiva ändamål, för järnvägar, för odlingslån o. s. v. Detsamma är förhållandet med allmänna hypoteksbanken, som lämnar lån till landtmännen i tanke, att dessa lån skola befordra odlingen af vår jord, befordra dess bättre häfd och sålunda öka landets produktionsförmåga. Skulle nu staten understödja äfven stadsfastigheter och kommuner, så måste man erkänna, att man kommit in på en annan riktning. Ty det kan icke påstås, att de kommunala lånen i allmänhet hafva karaktären af att befordra produktiva ändamål. Det kan icke påstås, att det hjälper vår handelsbalans, om en gata höjes eller sänkes i en stad eller

om man spränger en tunnel eller en gata genom Brunkeberg. Det hjälper icke det ringaste vår ställning till utlandet. Och icke heller kan man påstå, att det hjälper vår ställning till utlandet, att de medel, som tagas därifrån, användas för uppförande af palatsliknande byggnader, invändigt beklädda med marmor och utstyrda med all möjlig lyx. Detta kallar jag för improduktiva ändamål, och för sådana ändamål bör staten icke ikläda sig någon garanti. Jag tror icke heller, att det är behöfligt, ty de städer, som hittills tagit utländska lån, hafva hufvudsakligen varit de större städerna; Stockholm, Göteborg och Malmö, och deras kredit är så god, att de icke behöfva få något understöd af staten. Och för de andra kommunerna — de mindre städerna, landstingen o. s. v. — hafva medel funnits inom landet, så att de kunnat här placera sina lån utan att behöfva något understöd. Hvad fastighetsägarna beträffar, finnas ju sådana inrättningar som hypotekskassan och Stockholms inteckningsgarantiaktiebolag, och såvidt jag vet, tillfredsställa de också behovet. Det är ju känt, att fastighetsägarna knota öfver för höga räntor, men om man i detta ögonblick skulle upplåna penningar utomlands, skulle man helt säkert finna, att den effektiva räntan icke blefve så låg, som en och annan tror,

Omanordnande af kreditanstalter för kommuner och fastighetsägare.
(Forts.)

Jag ber att få förena mig med dem, som yrkat afslag å utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels, af herr *Berg, Lars*, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att i andra stycket näst efter orden »för kommuner och fastighetsägare» tillades orden »i städer och stadsliknande samhällen», dels ock att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare i enlighet med nämnda yrkanden, och förklarade sig anse propositionen på afslag af utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det af herr *Berg, Lars*, framställda yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtande n:o 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den af herr Lars Berg föreslagna ändring.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 67

Nej — 29.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 9 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 18, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående soflplatser för tredje klassens passagerare å statens järnvägar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. inskrän-
ning i tiden för
jakt å älg
m. m.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 8 och 9 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning i tiden för jakt å älg m. m.

Herr *A. P. Gustafsson* i Sjögesta med flere hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 18, föreslagit att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande jaktstadga, att tiden för rätt till älgars dödande eller fångande förkortades till en vecka, och att den tillåtna tiden förlades till oktober månad, samt att fångande eller dödande af årskalfvar efter älg blefve under hela året förbjuden.

Vid behandling af det utlåtande Andra Kammarens tillfälliga utskott afgifvit öfver föreliggande motion hade kammaren för sin del beslutit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida gällande bestämmelser angående tiden för jakt på älg kunde ändras genom jakttidens framflyttning eller förkortande, så att lingonskörden till följd af älgjakten icke äfventyrades, samt huruvida fångande eller dödande af årskalfvar efter älg ej borde förbjudas, och därefter vidtaga de åtgärder i detta syfte, till hvilka omständigheterna föranledde.

Sedan Andra Kammaren delgifvit Första Kammaren detta sitt beslut, samt Första Kammaren öfverlämnat ärendet till sitt första tillfälliga utskott för vidare utredning, hade detta utskott i nu föredragna utlåtande hemställt, att Första Kammaren måtte besluta, i likhet med Andra Kammaren, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida gällande bestämmelser angående tiden för jakt

på älg kunde ändras genom jakttidens framflyttning eller förkortande, så att lingonskörden till följd af älgjakten icke äfventyrades, samt huruvida fångande eller dödande af älgkalfvar efter älg ej borde förbjudas, och därefter vidtaga de åtgärder i detta syfte, till hvilka omständigheterna föranledde.

Ang. inskränkning i tiden för jakt å älg m. m. (Forts.)

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: I det nu föreliggande betänkandet hemställes, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke dels tiden för jakt på älg kunde ändras, dels ock förbud borde utfärdas mot fångande eller dödande af årskalfvar efter älg.

Beträffande denna senare fråga har man ju ofta hört många skäl anföras såväl för som mot ett sådant förbud, och i utskottets betänkande äro äfven sådana skäl åberopade. Dessa skäl vill jag nu icke uppräknas, men jag ber att till dem, som anförts mot förbudet, få lägga ännu ett.

Det händer vid älgjakter ofta, att jägaren icke är i tillfälle att helt och hållet se djuret, t. ex. då det springer i en ungskog eller bland buskar. Vid sådant förhållande blir han tvungen att af djurets storlek döma till hvad det kan vara för slags djur, och om en kalf blir skild från kon och således kommer ensam, kan detta många gånger vålla jägaren ganska stora svårigheter. Gifvet är, att under sådana förhållanden en jägare, som eljest vill troget följa jaktstadgans föreskrifter, kan blifva utsatt för att begå misstag. Mig synes det motbjudande att stifta en sådan lag. Då emellertid detta förbud redan finnes infördt i flera län, vill jag här icke göra något yrkande om dess borttagande i skrifvelseförslaget. Jag har emellertid velat göra detta uttalande, på det att vid den utredning, som Kungl. Maj:t säkerligen låter föranstalta, innan Kungl. Maj:t fattar beslut i frågan, äfven denna synpunkt måtte komma under öfvervägande.

Jag har, som sagdt, icke något yrkande att göra.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial n:o 16, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

bevillningsutskottets memorial

n:o 27, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af bevillningsutskottets betänkande n:o 24, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående stämpelgiften; och

n:o 28, angående viss ändring i förordningen angående bevilningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

bankoutskottets memorial n:o 5, angående åtgärder för beredande af stadigvarande lokal för riksbankens kontor i Västerås;

första särskilda utskottets utlåtanden

n:o 4, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning m. m.;

n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 13 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873; samt

n:o 6, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående mosaiska trosbekännares skyldigheter och rättigheter här i riket den 30 juni 1838; äfvensom

Första Kammarrens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 20, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i nu gällande föreskrifter rörande skyddskoppypningen.

Upplästes följande till kammaren inkomna handling:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 13 maj 1908.

Fullmakt hade inkommit utvisande att vid riksdagsmannaval, som den 11 maj 1908 förrättats af Västerbottens läns landsting, disponenten *Anders Åström* blifvit utsedd att för en tid af nio år från nämnda dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammare.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, förekom mot fullmakten icke någon anmärkning; och skulle öfver hvad sålunda förekommit protokoll meddelas Första Kammarren, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

Enligt uppdrag
C. A. Svedelius.

Det upplästa protokollet lades till handlingarna.

Ledighet från riksdagsgöromålen för tiden från och med den 15 maj 1908 till riksdagens slut beviljades herr *Lithander* på grund af ett nu uppläst läkarintyg af följande lydelse:

Att riksdagsmannen *P. Em. Lithander* på grund af luftrörs-
katarr med feber är i behof af ledighet från riksdagsgöromålen
under den återstående tiden för Riksdagens sammanträden, intygar

Stockholm den 10 maj 1908.

J. G. Edgren,
e. o. prof. i medicin.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden,
som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på före-
dragningslistan till nästa sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställan af herr talmannen, kamma-
ren medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående samman-
trädes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,40 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.